

GYORSÍRÁSOS JEGYZŐKÖNYV A MAGYAR AUTONÓM TARTOMÁNY
PÁRTBIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

Marosvásárhely, 1954. január 9.

Jelen vannak: *Alexandru Moghioroș elvtárs és a Tartományi Pártbizottság tagjai.*

Csupor [Lajos] elvtárs: Elvtársak, megnyitom a Tartományi Pártbizottság ülését és a következő napirendet ajánlom:

1. A választási kampány lebonyolításának beszámolója. Beszámol Lukács²⁹⁷ elvtárs.
2. Az 1954. évi első évharmad munkatervének bizottsági elfogadása. Török²⁹⁸ elvtárs.
3. A Tartományi Néptanács Végrehajtó Bizottsága elé terjesztett javaslatok elfogadása.

Bătagă²⁹⁹ elvtárs.

Egyetértetek a javasolt napirenddel? Ki szavaz mellette? Az elvtársak egyhangúlag elfogadják a javasolt napirendet.

Kérem elfogadásra az ülés lebonyolításának szabályait: az első napirendi pontra 70 perc jut, melyből 8 perc mindegyik elvtársnak, és 15 perc a következtetésekre. A második napirendi pont 30 perc, a vitában 5 perc mindegyik elvtársnak. A 3. napirendi pont 30 perc, a vitában 5 perc mindegyik elvtársnak, a zárókövetkeztetésekre 8 perc. Egyetértetek a szabályzat tervével? (Az elvtársak egyetértetek.)

Rátérünk az első napirendi pontra. Esetleg vannak elvtársak, akik nem olvasták a beszámolót? (Nincs.) Vajon szükség van-e arra, hogy itt az ülésen felolvassuk? (Nincs.) Azt javasoljuk, hogy ne kerüljön a beszámoló most felolvasásra, egyetértetek? (Az elvtársak egyetértetek.) Javaslom továbbá, hogy az ülést magyar nyelven tartsuk, tekintettel arra, hogy az elvtársak beszélnek magyarul, és így időt takaríthatunk meg.

[Alexandru] Rațiu elvtárs: Vajon történt-e módosítás a beszámolón, mivel mi az első változatot olvastuk?

Csupor elvtárs: Az intézkedés tervezete módosult. Tekintettel arra, hogy bizonyos módosulások történtek, egyetértetek azzal, hogy csak a módosított részeket felolvassuk? (Az elvtársak egyetértetek.) Átadom a szót Lukács elvtársnak, aki fel fogja olvasni a beszámoló módosított részét.

Csupor elvtárs: Van valakinek kérdése a beszámolóval kapcsolatban? Nincs senkinek kérdése? Akkor rátérünk a vitára. Kérjük az elvtársakat, tekintettel arra, hogy a beszámolót előzetesen elolvasták és tanulmányozták, mutassanak rá a hiányosságokra, mivel csak ilyen módon javíthatunk munkánkon a jövőben.

Mataisz [Péter] elvtárs: Elvtársak, a beszámolóval kapcsolatban a következő ellenvetéseim vannak. Elsősorban el kell ismernünk a választási kampány idején elért politikai eredményeket, amely kampány során széles dolgozói tömegeket sikerült megmozgatni, akik szavaztak, amelyen keresztül véleményyt nyilváníthattak, és megválasztották küldötteiket a néptanácsokba. De az elért eredmények mellett azt is látni kell, hogy vannak bizonyos hiányosságok, ame-

²⁹⁷ Lukács László, a tartományi pártbizottság tagja.

²⁹⁸ Török Ferenc.

²⁹⁹ Ion Bătagă, a tartományi pártbizottság tagja.

lyekről beszélnünk kell. Elsősorban a választási kampány kezdetén bizonyos bürokrácia jellemezte a munkát, ami a küldöttjelölést illeti, és ez a bürokratikuság mutatkozott meg a választóbizottságok összeállításánál is.

Továbbá a beszámolóból kiderül, hogy az új küldötteket nem választotta meg a nép, ami nem jelent mást, minthogy a küldöttjelölés felületesen és bürokratikus módon történt, nem választották ki jól a küldötteket, nem bírták a tömegek rokonszenvét. Hasonlóképpen a beszámoló említi a tömegszervezetek munkáját, amelyek elég gyengén tevékenykedtek. A választások előkészítésének hiányosságait az osztályellenség is felhasználta, különösen Csík és Gyergyó járásokban, vagy Ditróban, amely egy elég nagy község, s ahol a tömegek nem akarták megválasztani a jelölt küldöttet, egy munkást, emiatt hatalmas felvilágosító munkát kellett folytatni ezen ügyekkel kapcsolatban. Ugyanígy ellenségesen viszonyultak a jehovisták is, különösen Sepsiszentgyörgy rajonban.

S most megkérdezném Vargancsik³⁰⁰ elvtárstól, hogy mi a véleménye a burgonyavetés tervének csökkentéséről.

Hasonlóképpen, a beszámoló szerint még 2100 párttag nem teljesítette az állammal szembeni köteleességét, s ez a szám a teljes tartományi párttagságunk 10%-a. Ez nagyon gyenge eredmény, s annál is súlyosabb hiányosság, mivel éppen a párttagok azok, akik nem teljesítik az állammal szembeni köteleességüket időben és megfelelő módon. Ami a határozat tervezetét illeti, számos nagyon fontos előirányzatot látok.

Benkő elvtárs: Elvtársak, elolvastán a tartományi [párt]bizottság büroja által összeállított beszámolót a választási kampányról, meg kell mondani, hiányolom, hogy a beszámoló nem szól a Marosvásárhelyi Városi Bizottságról, amelyről semmit, se jót, se rosszat nem említi a beszámoló. Természetesen, elvtársak, nem mondhatom, hogy nem kaptunk semmilyen segítséget a tartományi [párt]bizottság bürojától, hiszen kaptunk, ám meg kell mondani, hogy a választási kampány folyamán a városi [párt]bizottság eredményeket ért el, és hiányosságokat is mutatott. Sikereink és eredményeink igazolják, hogy a városi [párt]bizottság elérte azt, hogy ez a kampány összefüggésben legyen a többi problémával, és valóban, a választások előtt 12 olyan vállalatunk volt, amelyek nem teljesítették a termelési tervet, míg a munkások mozgósítása révén elértük, hogy december 20-ig, tehát a választások napjáig ezek a vállalatok is – kivéve a Simó Géza gyárat – teljesítsék a tervet.

És ugyanígy, a kampány ideje alatt, tehát november 20. és december 20. között 12 jelöltet sikerült a pártnak állítania, ami ismét azt bizonyítja, hogy az akció összefüggésben állt a párt munkájának más problémáival. Én hiányként értékelem, hogy ha be is tudtunk vonni a munkánkba széles tömegeket a választási kampány során, nem sikerült a tömegek mozgósítását fenntartani. Továbbá hiánynak tartom azt is, hogy ez idáig sokan kitüntették magukat a kampányban, ám mi mégsem vettünk nyilvántartásba csak 40 főt, nem ismerjük az alapszervezetek által használt módszereket, s ebből az okból kifolyólag nem tehattük általános gyakorlattá a legjobb módszereket, sem a tömegek mozgósítására a választási kampányban, sem pedig a termelési terv teljesítése során. Mind a mai napig nem tettünk meg mindent a kampány idején felmerült problémák megoldása érdekében. Mindezen hiányosságokkal együtt azonban megállapíthatjuk, hogy szép sikereket és eredményeket értünk el, ha tekintetbe vesszük, hogy milyen időszakban készültünk fel a kampányra, amikor az emberek nem voltak megfelelően ellát-

---

³⁰⁰ Vargancsik István, a MAT vezetésének tagja.

va, nem volt elég fa, s mégis elértük, hogy a szavazati joggal rendelkezők 99,3%-a az FDP³⁰¹ jelöltjeire szavazzon, ami azt mutatja, hogy a munka emberei bíztak és bíznak a jelöltekben.

Noha sokszor kaptunk segítséget a tartományi Bizottság részéről, az utóbbi időben a tartományi [párt]bizottság is a rosszul szervezett munka tanújeleit mutatta, ami gyakran éppen Csupor elvtárstól vagy Lukács elvtárstól indult ki. A választások napján az elvtársak türelmetlenek voltak, hogy az emberek miért nem jelentkeztek reggel szavazni. Elvtársak, ne feledjük, hogy a mi városunkban már nem érezhető a burzsoá befolyás, itt az emberek vasárnap 10-ig alszanak.

Egy másik pont, hogy december 20-án, éjfél 12 órakor telefonáltak a tartományból, hogy folytassuk tovább a szavazást, és egyes körzetekben már megkezdték a szavazatok összeszámlálását, így a telefon után rendetlenség kezdődött, egyfajta pánik. Gondolom, a tartományi [párt]bizottság hibája, hogy ezt a feladatot általánosan rótták ki, minden szavazókörzet számára, és nem csupán azokban a körzetekben, ahol az emberek nem mentek el szavazni. Elvtársak, megítélésem szerint, ha sikerül a megválasztott küldöttek aktiválása, akkor ők segíthetnek a tömegeket mozgósítani a különböző akciók során.

Kovács [György] elvtárs: A beszámoló a választási kampányban elért sikereket és eredményeket tükrözi. A beszámoló azt mutatja, hogy a választók a küldöttjelöltekkel való találkozással alkalmával egy sor problémát vetettek fel, problémákat, amelyek közül sok már megoldódott, viszont én azt hiszem, hogy nem jogos, ha megállunk és megelégedünk egyes problémák megoldásával, hanem mindent meg kell tennünk mindegyik probléma megoldása érdekében.

Meg kell mondanom, hogy én magam sem érdeklődtem mindig, hogy vajon a felmerült problémákat sikerült-e megoldani. Azt hiszem, hogy szervezett formában kell a felmerült problémákat megoldani, és harcolni a megoldásukért. Igaz az is, hogy az NDF-ek hiányosságokat mutattak a propagandát és az agitációt illetően. Így például az Írószövetség és a Székely Színház találkozót szervezett a választókkal Csíklakon,³⁰² míg az NDF az embereket egy másik községbe mozgósította, tehát az emberek mozgósítása nem volt összhangban a csapat kihelyezésének tervével.

Véleményem szerint a tartományi [párt]bizottság általában úgy politikai síkon, mint gazdasági síkon foglalkozik a felmerült problémákkal, de elég sok hiba volt, például Maroshévízen és Szovátán nem sikerült biztosítani a küldöttjelöltek 52%-os arányát a munkások javára a parasztsággal szemben. De azt is láthattuk, hogy az osztályellenségnek néhány helyen sikerült elég komoly mértékben a jelöltek közé beszivárognia, vagy Sepsiszentgyörgyön egyes kulákok nem tettek eleget az állammal szembeni köteleességeiknek, az alapszervezeti iroda pedig békü-lékeny módon viszonyult hozzájuk. Ha mindezeket a jelenségeket összevetjük, akkor arra a következtetésre fogunk jutni, hogy ezekben a megnyilvánulásokban a jobboldali elhajlás maradványai nyilvánulnak meg, amelyről a beszámoló nem tesz említést, és nem mutat rá, hogy határozott formában kell harcolnunk az ilyen maradványok ellen.

Eltársak, én éppen azért tartottam szükségesnek, hogy ezekre a dolgokra rámutassak, hogy ne hagyjuk feledésbe merülni ezt a problémát, hanem a tömegeket irányítsuk a jobboldali elhajlás elleni harcra, és hogy így ez a harc a tavaszi kampányban biztosan sikerre vezessen.

---

³⁰¹ Frontul Democrației Populare – Népi Demokrácia Frontja (1948 februárjában alakított „erősszervezet”, melynek a Román Munkáspárton kívül az Ekésfront, a Nemzeti Néppárt és a Magyar Népi Szövetség voltak a tagjai.) A továbbiakban NDF-nek rövidítjük.

³⁰² Ilyen település nem létezik.

Jakab [István] elvtárs: Elvtársak, az én megítélésem szerint a tartományi [párt]bizottság jelentése jogosan mutat rá az elért eredményekre, de a hibákra is. Elsősorban a hibákra utalok, és itt meg kell mondanom, hogy a tartományi [párt]bizottság nem felügyelte kellőképpen a sepsiszentgyörgyi rajon munkáját. A tartományi [párt]bizottság komoly hibát követett el azzal, hogy a választási kampány idején nem fektetett elég hangsúlyt az új társulások és mezőgazdasági termelőszövetkezetek megalakítására, és ezért van az, hogy jelen pillanatban csak egy új társulás áll a megalakulás előtt. Nemcsak hogy nem foglalkoztunk a társulások és a termelőszövetkezetek szervezésével, nem adtunk kellő segítséget a létezőknek sem, annyira, hogy egyes községekben majdnem elértük, hogy fel kell oszlatni a társulásokat. Volt még egy fontos feladatunk: a párttagkönyv-csere. Novembertől napjainkig 93 párttag kapta meg az új párttagkönyveket. A tartományi pártbizottságnak a nem bérmunkás elvtársak 12 jelentést küldtek el, s erre semmilyen választ nem kaptunk. Így aztán az ottani embereket nem tudtuk munkára készíteni. A rajoni pártbizottság már intézkedett a mezőgazdasági társulások szervezéséről, egyes helyeken megkezdtük a szervező bizottság felállítását. Hiányosságunk ezen a téren, hogy a társulások szervezésével kampányszerűen foglalkozunk. Tavaly tavasszal például 8-at szerveztünk meg, de az egész év során folyamatosan nem foglalkoztunk ezzel a kérdéssel.

Imreh [Rozália] elvtársnő: Áttanulmányozva a tartományi [párt]bizottság jelentését kiderült, hogy milyen arányban vettek részt a munkában a képviselők, és a tartományi [párt]bizottság hibája, hogy nem sikerült a képviselők részvételét a törvény által előírt arányban biztosítani. Egyes helyeken, ahol jelöltek képviselőket, nem ellenőrizték őket megfelelően, ahogy az Bartalits Rozália esetében történt, akit képviselőnek jelöltek, de a tömegek nem fogadták el. És volt más eset is, néhol óriási harcot kellett folytatni azért, hogy egy nő legyen a képviselő, mint például Tekerőpatakon.

Hasonlóképpen, mivel az NDF-ek nem foglalkoztak eleget a nőkkel, volt olyan is, hogy a nők visszautasították, hogy jelöltek legyenek. Én azt javaslom, hogy a jövőben, amikor a nők megválasztása lesz napirenden, kérjék ki az olyan elvtársak véleményét is, akik a pártmunkáért felelnek a nők között, hogy tényleg a legjobbakat válasszák meg, a legöntudatosabbakat, akik a tömegek között a legnépszerűbbek.

Kétségtelen tény, hogy magam is hibáztam. A tartományi [párt]bizottság tagjaként az volt a feladatom, hogy a vizuális agitációval foglalkozzam a [...] ³⁰³ keretében, jó feltételek mellett. Szántó elvtárs járt nálunk néhányszor a tartományi [párt]bizottság részéről, és azt mondta, hogy ki kell mennem terepre olyan községekbe is, ahol nincs vasút, de anélkül, hogy a szükséges segítséget, közlekedési eszközt adott volna. Én akkor rámutattam, hogy itt, Gyergyó rajonban a nők munkáját alábecsülik.

Kedves [Domokos] elvtárs: A jelentés megemlíti azokat a problémákat, amelyek felmerültek a választók részéről is, a jelöltekkel való találkozások során. Azt javasolták, hogy Uzon községben 1954-ben vezessék be az elektromos áramot. Ebben a községben volt egy malom, amelyik leégett, és ennek a malomnak a turbinája elég nagy ahhoz, hogy a községet ellássa árammal.

Egy másik probléma a Sepsi [rajonbeli] NDF keretében működő gazdasági bizottsággal kapcsolatos, amely nagyon szép eredményeket ért el. A rajoni [párt]bizottság segítségével ez a kollektíva továbbra is támogatást fog kapni, és még ennél is nagyobb segítséget fog kapni, hogy az állattenyésztésre vonatkozó határozatok végrehajtása során még eredményesebb munkát végezzenek. Ezzel az állattenyésztésre vonatkozó határozattal kapcsolatban szeretnék még egy

---

³⁰³ A szó kiolvashatatlan – a szerk. megj.

problémát felvetni, mert ez előírja, hogy minden községben ki kell alakítani egy kollektívát, amelyik megvizsgálja minden község lehetőségeit. Én azt javaslom, hogy a vizsgálatot ki kell terjeszteni a tsz-ekre is, mivel mondhatjuk, hogy szinte mindegyik tsz más lehetőségekkel rendelkezik.

Egy másik probléma a tavasszal esedékes jarovizálás. Itt nagyon oda kell figyelni, mert mindegyik gabonafajtának más a vetési ideje, s ez egy nagyon érzékeny kérdés, ahol nagyon kell vigyázni, hogy ne hibázzunk, mert ha nem számítjuk ki jól a vetés idejét, igen komoly károkat szenvedhetünk.

Vargancsik [István] elvtárs: Elvtársak, a tartományi [párt]bizottság jelentéséből láthatjuk, hogy a pártszervek és szervezetek vezető szerepet játszottak a kampányban. Udvarhely rajonban például a korábbinál jobb módszereket alkalmaztak, a tömegeket jobban felkészítették a különböző akciókra, amelyek során az NDF-fel együtt hozzáálltak a választások előkészítéséhez. Az agitációs munkát szintén jobb módszerekkel folytatták, az agitátorokat házcsoportokra osztották szét. A választási kampány politikai munkáját sikerült összekötni a gazdasági munkával, a begyűjtés problémájával. Világos nyilvántartásunk volt azokról az elvtársakról, akik nem teljesítették az állammal szembeni köteleességüket, ezért aztán az agitátorok tudták, mely parasztokhoz kell elmenni, hogy elemezzék a helyzetet. A helyzetelemzés munkája által sikerült a begyűjtési terv teljesítésének arányát javítani.

A tömegek politikai agitációs munkájának a színvonalát is sikerült emelni, több mint 50 konferenciát tartottak a nemzeti kisebbségek jogaival és más problémákkal kapcsolatban. A pártmunka is sokat fejlődött, például a tagdíj befizetésének aránya novemberben 90-91% volt, ezzel szemben a tagdíjat befizető elvtársak aránya decemberben elérte a 93%-ot. Ezenkívül a pártmunkások 70%-a részt vett a választási munkában.

Ugyanakkor ahhoz sem fér kétség, hogy a mi rajonbizottságunk is sok hibát vétett. Nem tudtunk többet foglalkozni a munkások ellátásának kérdésével. A találkozások során a választók által felvetett problémáknak csak egy részét oldottuk meg, de nem harcoltunk elég határozottan azért, hogy minden problémát megoldjunk. Emellett nagy hibát követtünk el azzal, hogy közben nem foglalkoztunk a szükséges mértékben a mezőgazdasági társulások megszervezésével, sőt a meglévők sem kapták meg a szükséges támogatást. A Rajonbizottság Irodája hibás szemléletet gyakorolt a krumplibegyűjtés során, mert amikor a begyűjtési tervet kellett csökkenteni, akkor mi 45%-kal csökkentettük, és amikor ez a tartományi [párt]bizottság tudomására jutott, akkor megállapították, hogy a tervcsökkentés csak 29% legyen. Így a krumplibegyűjtés tervét 94%-ra sikerült teljesíteni. Ez az én hibám volt, mert nem beszéltem a néptanáccsal, mert amikor egy ilyen helyzet alakul ki a rajonban, azt meg kell beszélni a tartományi [párt]bizottság büroójával is.

Elvtársak, tanultunk a kampány során elkövetett hibákból, és nekünk, a rajoni [párt]bizottságnak az a feladatunk, hogy a hibákat kijavítsuk, és javítsunk a munkánkon. Meg kell mondani, hogy a rajoni [párt]bizottság sok segítséget kapott a tartományi [párt]bizottságtól, de az nem ellenőrizte eléggé a rajoni [párt]bizottságok szervezőmunkáját az új társulások megalakításával kapcsolatban, valamint a nőknek a párt és kormányakciókban való részvételével kapcsolatban. A rajoni [párt]bizottság büroja, felismerve a hibákat, harcolni fog a hibák kiküszöböléséért, és a munka megjavításáért a jövőben.

Puskás elvtárs: Ami a bizottság jelentését illeti, szerintem nem szükséges tovább beszélni az elért eredményekről, mert azokat már ismerjük. Én a hibákról szeretnék szólni. Először is, ami a választások előkészítését illeti, egyes községekben ez nagyon gépiesen történt. A névsorok

összeállítása bürokratikus módon történt, így sok községben előfordult, hogy 100-150 ember már nem is lakott az adott helyen. És volt olyan eset is, hogy egy-egy név két-háromszor is szerepelt. Nagyon sok gondot okozott a választások során, hogy a listákat nem ellenőrizték. Az én hibám az volt, hogy nem adtam elég segítséget az agitátoroknak, akik terepen dolgoztak, és a tömegeket mozgósították, hogy menjenek el szavazni, így előfordult olyan eset is, hogy éppen az agitátorok házastársai nem mentek el szavazni.

A gyenge munka következménye volt az is, hogy bizonyos községekben még december 26-án sem tudtak semmit az állatok leszerződésére vonatkozó határozatról. Számos községben volt rá példa, hogy a begyűjtők nem rendelkeztek megfelelő nyilvántartással azokról a parasztokról, akik nem teljesítették a kvótát, és a begyűjtők sem tudták, hogy kinek mennyit kell még beszoigáltatnia. Némely községekben nem biztosítottak elegendő tűzifát az agitációs pontokon, amiért szintén nem ment úgy a munka, ahogy kellett volna. És volt olyan község is, ahol még a választási kampány idején sem kaptak a malmok elég fát, és emiatt le kellett állni.

Eltársak, nem szabad elfelejtenünk, hogy az osztályellenesség a kampány idején, és később is megnyilvánult, így például Szovátán egy borbély, Kiss György bizonyos célzásokat tett Németországra, és azt mondta, hogy ha hamarabb elkészítik az atombombát, akkor lerombolták volna Moszkvát, és hogy a sztálingrádi csatát a Vörös Hadsereg csak azért nyerte meg, mert a németek nem viselték el a hideget. Nagyon résen kell lenni, és a hasonló elemeket le kell leplezni, és alaposan ki kell vizsgálni.

Erdélyi elvárs: A választási kampány előkészítése és lebonyolítása megmutatta, hogy szép eredményeket érhetünk el, ha le tudunk menni a tömegekhez. Például Újfalun, amit nagyon nehéz községnek tartanak, két napja alakult meg a mezőgazdasági társulás, vagy Gyergyóban felszereltek százvalahány hangosbeszélőt, több községben bevezették az elektromos áramot, Gyergyóban a munkások tervet fogadtak el egy öntőműhely beüzemelésére stb.

Mégsem mondhatjuk, hogy csak eredményeink voltak, mert egy sor hibánk is volt, és pedig: nem mindenhol tartották be a regionális bizottság utasításait, egyes helyeken az osztályellenességnek sikerült befurakodnia a jelöltek közé. Meg kell mondani, hogy a mi rajonbizottságunk igen nagy segítséget kapott a tartományi [párt]bizottságtól, de vannak elvtársak, akik nem a megfelelő módszereket alkalmazzák, így például Szántó elvtárs mindig azt mondja, hogy „a fejtekkel feleltek”, Bătagă elvtárs szintén nem látja az elért eredményeket, hanem csak a hibákat, és azt mondja: „nem nálatok, hanem ebben és ebben a rajonban mennek jól a dolgok”.

Nem értek egyet a jelentés ama részével, amely szerint Gyergyóban részleges választásokat kell tartani. Igaz, hogy Újfalun felfedeztem egy esetet, és nem kizárt, hogy ott kénytelenek leszünk részleges választásokat tartani, de eddig nem tartottunk sehol, és nem is szükséges, hogy részleges választásokat tartsunk.

... *elvtárs:*³⁰⁴ Kétségtelen, hogy a tartományi [párt]bizottság komoly munkát fektetett a választási kampány előkészítésébe, és ennek köszönhetően szép eredmények születtek. Javult a pártmunka, például a tagdíjat fizető elvtársak aránya eléri a 90,77%-ot. A mi területünkön 104 pártjelölt volt, és a pártkönyvek cseréjével kapcsolatban nem igaz, hogy a nem fizetett keretből tizenkét elvtárs referátumát a tartományi [párt]bizottsághoz kellett küldeni, ahogyan azt Jakab elvtárs mondta. Mi nyolc referátumot kaptunk, amelyek azonban nem feleltek meg, vagyis a javasolt elvtársaknak még doszárjuk sem volt a tartományi [párt]bizottságnál, így persze hogy nem lehetett ezeket elfogadni. Ugyanakkor van néhány rajon, így például Maroshévíz és

---

³⁰⁴ A név hiányzik.

Szászrégen, amelyeket egyáltalán nem érint a nem fizetett aktív keret problémája, és ez nagy segítség lehet a dokumentumok kitöltésénél. Például a városi [párt]bizottságnál dolgozik egy 15 fős kollektíva, amelyik a keretnél dolgozik, és akik kemény munkát végeztek.

Puskás elvtárs utalt itt egy problémára, mondván hogy egyes helyeken nem voltak megfelelően összeállított listák. Ez így is van, és velem is megtörtént, hogy amikor el akartam menni elbeszélgetésre egy elvtárshoz arra a címre, amit megkaptam, hogy ott lakik, kiderült, hogy már két éve meghalt.

Ugrán I. elvtárs: Ha elemezzük, hogyan zajlott le a választási kampány a régiókban, látjuk, hogy ez mintegy vizsga volt számunkra arról, hogy miként tudtuk átfogni ezt a komplex munkát. A jelentés a maroshévízi rajon hiányosságait is felsorolja, és mi levontuk a szükséges tanulságokat azért, hogy jobb munkát végezzünk. A kampány során sikerült rendszeres felügyeletet gyakorolnunk az alapszervezetek munkája fölött. Ugyanez történt a tartományi [párt]bizottság büroja részéről is, akik a mi munkánkat ellenőrizték. Csakhogy az ellenőrzés munkáját a választások után nem folytatta senki, sem mi, sem a tartományi [párt]bizottság büroja.

Szeretnék még egy problémát felvetni a nyilvántartásokkal kapcsolatban, mivel ezek híján az agitátorok nem végezhetek még jobb munkát, hogy el tudtak volna menni az állampolgárokhoz, akik nem teljesítették a kvótát. Még mindig nem sikerült megoldani egy sor problémát, amelyek a jelöltek és a választók találkozásain merültek fel. A legsúlyosabb probléma az, hogy a parasztok nem rendelkeznek építőanyaggal. Éppen ezért azt gondolom, hogy a tartományi [párt]bizottság bürojának fel kellene vennie a kapcsolatot a főigazgatósággal a probléma megoldása érdekében, mert csak így elégíthetjük ki a széles paraszti tömegek igényeit.

Csupor elvtárs: Mi az oka annak, hogy az idén, noha nagy erőket mozgattunk meg a begyűjtési kampány során, mégis le vagyunk maradva? Arra szeretném kérni az elvtársakat, hogy sokkal szorosabban kötődjék a mondanivalójuk ehhez a problémához.

Fülöp elvtárs: A szászrégeni rajonról szeretnék beszélni, mert a jelentésben foglalt eredmények mellett komoly hiányosságok is mutatkoztak. Először is, a mi rajonunkban nem ellenőriztük elég komolyan a jelöltállítás munkálatait, és emiatt bizonyos helyeken az alapszervezetek bevonása nélkül folyt minden, vagy pont fordítva, bizonyos esetekben az alapszervezet irodája végezte a jelöltállítást, az illetékes néptanács bevonása nélkül. Egy másik probléma az volt, hogy nem mindig a lakóhelyüknek megfelelő körzetben állították a jelöltek. Meg kell mondani, elvtársak, hogy a kampány során komoly segítséget kaptunk a tartományi [párt]bizottságtól, illetve Csupor elvtártól, aki nagymértékben segítette a jelöltállítás kitervezésében.

Továbbá a rajoni [párt]bizottság hibájának tartom, hogy a kampányt nem sikerült kellőképpen a begyűjtés problémájához kapcsolni. Ez azonban a tartományi [párt]bizottság, s még inkább a büro rovására írható, hiszen nem mondták meg, hogy mi az a forma, milyen módszerek azok, amelyekkel a jelöltállítás munkáját össze lehet kötni a begyűjtés feladatával. Egyszer sem hívták az elsőtítkárokat vagy a rajonok büroit tapasztalatcserére, ami elősegíthette volna a munka színvonalának emelését. Véleményem szerint jó módszer volna, hogy egy adott idő után a rajoni titkárokat egy tartományi ülésre hívják össze, ahol megvitatnák az alkalmazott módszereket, és a legjobb módszert lehetne aztán általánosan alkalmazni.

A begyűjtéssel kapcsolatban a mi hibánk az volt, hogy először is nem tettünk komolyabb lépéseket, mint novemberben, azután hogy itt járt Goldberger³⁰⁵ elvtárs. Egy másik hiba az volt,

---

³⁰⁵ Nicolae Goldberger.

hogy az agitátorokat, akik megkapták az instrukciókat és ki lettek küldve a terepre, nem ellenőrizte senki, hogy hogyan dolgoznak lenn, a munkások között. Jómagam kétszer jártam kinn, és ellenőriztem, hogyan instruálják az alapszervezeti titkárok az agitátorokat, és azt tapasztaltam, hogy mondanak néhány szót arról, hogy mivel kell foglalkozniuk, de nem mondanak semmit az alkalmazandó módszerekről. Továbbá nem foglalkoztunk a mezőgazdasági társulások megszervezésével, hanem csak a létező tsz-ekkel és társulásokkal, azokban az esetekben, amikor kilépési kérvényt nyújtottak be. Tekintettel azokra a komoly nehézségekre, amelyek az őszi vetés folyamán előfordultak, azt javaslom, hogy minél korábban biztosítsuk a parasztnak a tavaszi vetőmagot, hogy ne legyenek ismét fennakadások, és hogy ahol szükséges, végezzük el újra a vetést, hogy legyen elegendő vetőmag.

Égető [Vilma] elvtársnő: Elvtársak, a tartományi [párt]bizottság jelentését áttanulmányozva arra a következtetésre jutottam, hogy a tartományi [párt]bizottság sikeresen végrehajtotta a Központi Bizottságnak a képviselő-választás előkészítésére és lebonyolítására vonatkozó határozatát. Az agitátorok, akik áttanulmányozták az RMP Központi Bizottságának augusztus 19–20-i kibővített plenáris ülésének határozatát, jó eredményeket értek el, sikerült a tömegeknek elmagyarázni a határozat jelentőségét. A gyakorlatban ez nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a parasztnak beszovalgáltatták a kvótát, továbbá a mozgósításukhoz a faszállításához, a hidak kijavításához stb. A dolgozók megértették a párt szavát, a találkozókön egy sor javaslatot tettek, és bátran bírálták a régi küldötteket, akik nem teljesítették a feladatukat, nem harcoltak a tömegek igényeinek kielégítéséért.

Szeretném felhívni a figyelmet a jelentés hiányosságára, mivel nem mond semmit a dolgozók által a találkozókön felvetett problémákról. Nálunk Csík rajonban az a baj, hogy egyes szövetkezetek utasítást adnak arra, hogy akár a sörelesztő is cserealap legyen. Ebből sok elégedetlenség származott, mert nálunk sokan vannak falun, akik lisztet kapnak kenyér helyett, és a nőknek nem volt sem krumplijuk, sem búzájuk, hogy megvásárolják az élesztőt. Mi kértük a rajonszövetkezetnél a probléma megoldását, de nem sikerült mindaddig, amíg nem fordultunk a tartományi [párt]bizottsághoz segítségért.

Egy másik kérdés az, hogy az idén miért kell ilyen sok energiát fordítani a begyűjtésre? Véleményem szerint ez azért van, mert a párt tartományi [párt]bizottsága utasítást adott a kvóták csökkentésére azok számára, akiknek kárt okoztak a csapások, a mi rajonunkban viszont nem volt ilyen csökkentés, így aztán egyes parasztnak beadták a kvótát, de nem maradt egy szem búzájuk sem. Most a parasztnak kívánnak, mert lehet, hogy később mégis lesz csökkentés, de ha most teljesítik a beadást, rájuk nem lesz érvényes utólag, még ha lenne is joguk a csökkentéshez.

Grün [Ferenc] elvtárs: A tartományi [párt]bizottság jelentéséből kiderül, hogy ez az akció átfogóbbra sikerült, mint amilyenek a korábbiak voltak, de sokan a tartományi [párt]bizottság tagjai közül így is csak később csatlakoztak az akcióhoz, és ezek között vagyok magam is.

Nagyon fontos eredmény, hogy a pártszervezeteknek sikerült vezető szerepet játszaniuk a választások előkészítése és lebonyolítása során. Részt vettem néhány találkozón, és noha az illetékes rajoni [párt]bizottság részéről nem volt jelen egyetlen instruktor sem, az alapszervezeti irodáknak sikerült elég jól megszerveznie ezeket a találkozókat. Sok helyen azonban az agitátorok nem voltak megfelelően felkészítve arra, hogy elvégezzék az elemzőmunkát a választók között az aktuális gazdasági és politikai kérdésekkel kapcsolatban. Nem mindenhol volt világos nyilvántartás azokról a parasztnakról, akik elmaradtak a beszovalgtatási kvótával.

És voltak olyan esetek is, amikor az agitátorok nem ismerték a képviselőjelölteket, és ebből az okból kifolyólag lehetett, hogy éppen a választások napján találkoztam két olyan paraszttal, akik azt sem tudták, hogy melyik jelöltre szavaztak. Minden befektetett munka ellenére nem sikerült a kívánt eredményeket elérni a begyűjtést illetően sem, de más gazdasági problémával kapcsolatban sem. Született ugyan egy határozat, hogy minden községben pontos nyilvántartást kell készíteni azokról, akik nem szolgáltatták be a kvótát, s hogy ezeket a nyilvántartásokat ki kell hirdetni az adott Néptanácsoknál. Ez a határozat azonban papíron maradt és a valóságban nem lett belőle semmi. Ugyanígy volt egy határozat arról is, hogy a néptanácsok referensei nyújtsanak segítséget a begyűjtő elvtársaknak a nyilvántartások összeállításánál, de ebből sem lett semmi. Véleményem szerint nagyon helyes, hogy a tartományi [párt]bizottság keretében elemeztük a választási kampány folyamán végzett munkát.

További hiányosság volt, hogy a begyűjtő elvtársak nem kaptak elég felvilágosítást a feladataikat illetően. Például Maros rajonban beszéltem a rajoni megbízottal, Enyedi elvtárral, aki nem tudta, hogy hogy áll a begyűjtés az adott községben. A tartományi [párt]bizottság sem, de a rajoni [párt]bizottságok sem segítettek a szükséges mértékben a begyűjtést irányító szervezetet. Igaz, hogy Lukács elvtárs komoly segítséget nyújtott, amikor ebben a rajonban járt, de erre csak néhány alkalommal került sor. Hasonlóképpen Csupor elvtárs, és általában a tartományi [párt]bizottság más tagjai is csak nagyon ritkán jártak a rajonbizottságoknál.

Pápuć elvtárs: A jelentés rávilágít a választási kampányban elért sikerekre, amely kampányban a munkások széles tömegeit sikerült mozgósítani. Ha megnézzük, milyen munkát végzett a CFR³⁰⁶ ebben az időszakban, azt látjuk, hogy jól teljesített a cukorrépa-kampány kedvező körülményei között. Ennek az az oka, hogy a pártbizottságok többet foglalkoztak az alapszervezetekkel, amelyek minden tevékenység motorját képezik.

Ami az ideai begyűjtést illeti, a bőséges termés ellenére nagyobb erőket kellett bevetni, és mindezzel együtt a begyűjtési tervet nem sikerült úgy teljesíteni, mint az előző években. Véleményem szerint a dolgozó parasztság a kulákok hatása alatt áll, ezek ugyanis folyamatosan a kvóták beszolgáltatása ellen agitálnak. Szeretném javasolni a tartományi [párt]bizottságnak és a rajoni [párt]bizottságoknak, hogy foglalkozzanak alaposabban a falusi alapszervezetekkel, és azokat irányítsák arra, hogy nagyobb hangsúlyt fektessenek a tömegagitálás munkájára, hogy a dolgozó parasztságot ne befolyásolja a kulákság. Mert ebből a kampányból kiderült, hogy ha alaposabban foglalkozunk bizonyos problémákkal, szép eredményeket érhetünk el, viszont ha a tömegek politikai agitációja gyenge, azt az osztályellenség kihasználja.

Varga [Gyula] elvtárs: A választási kampány során a dolgozó tömegek megmutatták, hogy követik a párt útmutatásait, alig néhányan szavaztak a párt jelöltjei ellen. Ez azt jelenti, hogy a tömegek a mi oldalunkon állnak. Azonban voltak hiányosságok is, elvtársak. Nem minden esetben sikerült elérni, hogy a legjobb dolgozókat válasszák meg. Így például Mezőmadarászon a községi küldöttek közül csak hárman-négyen párttagok, ellenben a többiek csak volt párttagok, kizárt kollektivisták. Ez világosan megmutatja, hogy nem sikerült a legbecsületesebb parasztokat megválasztatni, akik mindig példát mutathatnak a parasztságnak. És nem sikerült az utasításban kiadott képviselőnk arányát sem biztosítani. Továbbá, három községben részleges választásokat kellett tartani. Hiányosság volt az is, hogy a képviselőjelöltek nem voltak kellőképpen felkészítve a találkozásokon felmerülő problémák megoldására.

Az idén jó termésünk volt, mégsem sikerült teljesíteni a begyűjtési tervet. Még a párttagok között is akadnak olyanok, akik a mai napig nem tettek eleget az állammal szembeni kötelessé-

---

³⁰⁶ Román Államvasutak.

güknek. Ez a tartományi [párt]bizottság és a rajoni [párt]bizottságok hibája, mert nem sikerült időben felkészíteni a végrehajtó bizottságok elnökeit a begyűjtési munkálatokra. A kampány további hiányossága volt, hogy az aktivisták jelentős részét ez idő alatt elvonták a korábbi munkájuk végzésétől, amilyen például a párt tagjelöltjeinek felvétele. Ezt a munkát elhanyagolták a kampány idején, ezért volt az, hogy egyes rajonokban egy hónap alatt több tagot zártak ki a pártból, mint amennyit felvettek. A mi hibánk, ha a jelöltek felvétele ügyel-bajjal folyik, mert az emberek keresik a felvétel lehetőségét, és a párt jelöltjei kívánnak lenni, és mi nem tudjuk, nem sikerül ezt a kívánságukat vezérelni. További feladatunk a mezőgazdaság szocializálása, de azt tapasztaltam, hogy az alapszervezetek nem kezelik megfelelően ezt a kérdést.

Asztales [Jenő] elvtárs: A tartományi [párt]bizottság jelentésének tanulmányozása és elemzése után megállapítottam, hogy az számos eredményt ért el, illetve hogy voltak hiányosságaink is, amelyekről az elvtársak beszéltek. A választási kampánnyal egyidejűleg kaptunk feladatokat a begyűjtési tervvel összefüggésben is, és itt a tartományi [párt]bizottság hibát követett el, mert nem végezte el a munkát megfelelően, aminek következménye, hogy jelenleg számos párttag még nem teljesítette a kvóták beszolgáltatását. Tudnunk kell, hogy az osztályellenség nem alszik, és minden alkalmat felhasznál, csak hogy kárt okozzon nekünk. Egyetértek azzal, amit Égető elvtársnő mondott a kvóták csökkentésével kapcsolatban. Meg kell mondani, hogy a C.S.C. [??] sem teljesítette a feladatát, nem hajtotta végre a minisztertanács határozatát. Tekintettel erre, én azt javaslom, hogy a tartományi [párt]bizottság írja elő a begyűjtési szervek feladatául, hogy tegyenek komoly lépéseket ebben az irányban, s hogy a jövőben reális terheket szabjanak ki, mert 1953-ban számos esetben nem voltak reálisak. Példaként említem, hogy egy embernek számarra volt, s mégis tejet kellett beadnia, mert a nyilvántartásban téhen szerepelt. De még nagyon sok konkrét adattal szolgálhatok erre vonatkozóan. Ezért azt javaslom, legyen a begyűjtési szervek feladata az, hogy az összeírást valós dokumentumok alapján végezzék, és ne annak alapján, amit János bácsi mondott.

Rațiu elvtárs: A választási kampány előkészítéséről és lebonyolításáról szóló jelentés áttanulmányozása után a jelentés hiányaként állapítottam meg, hogy abban egy szó sem esik a két helyi újságról, nevezetesen arról, hogy mivel járultak hozzá a választási kampány előkészítéséhez és lebonyolításához. Mint ahogy arról sem, hogy milyen támogatást kaptak a tartományi [párt]bizottságtól. Egy sor akció volt, mint például az utak kijavítása, ám a tartományi [párt]bizottság nem ellenőrizte azt, hogy hogyan hajtják végre ezeket az akciókat. A begyűjtési terv végrehajtásával kapcsolatban a bizottság hibájának tartom, hogy túl későn kezdtünk el komolyabban foglalkozni ezzel a problémával.

Raț Ioana elvtársnő: Elvtársak, a tartományi [párt]bizottság jelentésével kapcsolatban, szerintem a bizottságnak sikerült kézben tartani a választási kampányt, noha hibákat is követtek el a munka felügyelete során. A jelentés többet foglalkozik a közeli rajonokkal, mint Marosvásárhely, Szászrégen, Csík, a távoliakkal viszont nem, ahol a vidéket nem is ellenőrzik úgy, ahogyan a közeli rajonokat. Ami a begyűjtéssel kapcsolatos elmaradást illeti, véleményem szerint ez a rajoni [párt]bizottságok hibája, például Sepsi rajonban 200 olyan párttag van, akik még nem teljesítették az állammal szembeni köteleességüket, és mi elég későn tettünk lépéseket a hiányosságok kiküszöbölése érdekében. Nem vonták időben felelősségre a begyűjtésért felelős szerveket.

Moghioroș elvtárs: Elvtársak, az én megítélésem szerint a tartományi [párt]bizottság bűrója által elkészített jelentés, egy jó jelentés, számos lényegi problémát tartalmaz. Figyelembe kell vennünk, hogy ez a jelentés egyetlen problémát mutat be, mégpedig a néptanácsok képviselőválasztási kampányából levont tanulságokat. Persze a választási kampány összefügg egy sor

más problémával. De azt hiszem, hogy sok felszólaló elvtársnak igaza volt, amikor a jelentés bizonyos hiányosságaira utaltak. Egyes helyeken például nem teljesen egyértelmű, nem elég konkrét, egyes problémákat viszont megkerül, ilyen például a városi [párt]bizottság, noha nagyon fontos szerepe volt a képviselők megválasztásának a kampányában. Vagy nem elemzi azt, hogy milyen szerepet játszott a két újság ebben a munkában.

Eltársak, a Központi Bizottság plenáris ülése állást foglalt bizonyos kérdésekben a választási kampánnyal összefüggésben: első és legfontosabb feladat a párt és a néptanácsok kapcsolatának erősítése a tömegekkel. A jelentés világosan rámutat, hogy a tartományi [párt]bizottságnak sikerült ezen a téren komoly eredményeket elérnie. Következésképpen azt gondolom, hogy a tartományi [párt]bizottság elfogadhatja a jelentést, kiegészítve mindazokkal a javaslatokkal és kritikai megjegyzésekkel, amelyek a bizottság tagjai részéről érkeztek.

A magam részéről néhány olyan problémára szeretnék utalni, amelyek nem újak, de az elvtársak eddig nem említették. A jelentés és az elvtársak is hangsúlyozták, hogy a bizottság a választási kampány során elért minden eredmény ellenére bizonyos hibákat követett el a választással kapcsolatos egyéb politikai és gazdasági problémák tekintetében. Nem teljesítettek minden feladatot, amit el kellett volna végezni, például: a begyűjtési terv teljesítése, az adók és önkéntes hozzájárulások behajtása, a szerződések megkötése. Az elvtársak, és különösen a rajoni titkár elvtársak többsége beszélt arról, hogy milyen fontos a politikai feladatok és a gazdasági feladatok összekapcsolása, de mégsem sikerült ezt teljesíteni, mert nem tulajdonítottak kellő jelentőséget és nem szenteltek megfelelő figyelmet ennek a problémának. De véleményem szerint mégsem ez az igazi ok. Az ok az, hogy a pártszervezeteknek, a rajoni és városi pártbizottságoknak nem sikerült az alapszervezeteket az aktuális feladataik szintjére felemelni, nem sikerült őket a város vagy a falu életének vezetőivé és szervezőivé tenni.

Meg kell mondanom, és gondolom, egyetértetek velem, hogy a választási kampány első szakaszában egyes akciókat a pártszervezetek tudta nélkül hajtottak végre, amelyek kezdetben nem játszottak vezető és szervező szerepet a kampányban. Például pontosan tudom, hogy ami a választókerzetekben a jelöltek állítását illeti, a pártszervezetek másodlagos szerepet játszottak, kész tények elé lettek állítva, noha az alapszervezetek felelnek azért, hogy az adott városnak vagy falunak milyen képviselői lesznek. A rajoni és városi bizottságok kiküldték terepre az instruktorokat, akik a problémákat az alapszervezetek és a Néptanácsok tudta nélkül oldották meg. Következésképpen, ha mi, a párt szervezetei, a tartományi, rajoni és városi [párt]bizottságok nem szervezzük meg a döntések fölötti rendszeres ellenőrzést, akkor azok lehetnek kedvezőek vagy jogsak, de mégsem érik el a kívánt eredményt. Éppen ezért az a feladatunk, hogy megerősítsük a figyelmet az állam és a párt szintjén egyaránt. Felelősségre kell vonni azokat a kommunistákat, akik nem hajtják végre a feladatokat. Felteszem én is azt a kérdést, ami már itt elhangzott, s ami a választólisták összeállítására vonatkozik. Az egyik rajoni titkár elvtárs utalt rá, hogy elemzés céljával el akart látogatni valakihez, akit a választói jegyzékben talált, ám végül kiderült az illető állampolgárról, hogy már két éve meghalt. Elvtársak, tudnivaló, hogy a választói névjegyzék összeállítása nem pusztán adminisztratív feladat. Időben meg kell tenni a megfelelő intézkedéseket, hogy a két év múlva soron következő választásoknál már világos nyilvántartásunk legyen, hogy ne legyenek hasonló nehézségeink a listák összeállításánál. Kétségtelen, hogy sok probléma van és sok javaslat ezzel kapcsolatban, például az, hogy térjünk vissza a választói igazolványokhoz; nem tudnám megmondani, hogy melyik a legjobb javaslat, a legalkalmasabb módszer a helyzet megoldására.

Egy másik kérdés, amelyre a jelentés nem ad választ az, hogy mit kell tennünk a jövőben azért, hogy ne ismételjük meg azokat a hibákat, amelyek a jelöltállításnál előfordultak? Sok helyen bürokratikusán végezték el a munkát, és ennek volt az eredménye, hogy 11 választókerületben a küldöttjelölteket nem fogadták el az állampolgárok, s ez nem véletlenül történt. Azt hiszem, hasonló esetek más községekben is előfordultak. Mit kell tennünk a jövőben azért, hogy a hasonló hibákat elkerüljük? Vajon a kész jelentés válaszol erre a kérdésre? Biztosan nem. A jelentés nem ad útmutatást arra nézve, hogy miként járjunk el annak érdekében, hogy a jövőben jobb eljárásokat alkalmazzunk a jelöltállítás során, mert most voltak olyan esetek, amikor úgy állítottak jelöltet, hogy az illetőt meg sem kérdezték, vajon akar-e képviselő lenni, vagy sem. Megfelel-e egy ilyen eljárás a párt irányvonalának? Kétségtelen, hogy nem. Ez egy bürokratikus, és nem kommunista eljárás.

Bírálták a propagandamunka során alkalmazott eljárásokat, az elvtársak azt mondták, hogy ebben a tartományban a propaganda általános volt, nem volt elég harcos, nem volt konkrét. Azt kérdelem, mit tegyünk mi, milyen legyen a propagandánk, hogyan szervezzük meg annak érdekében, hogy elkerüljük a hasonló hibákat? Jó lenne, ha ezeket a hibákat az alapszervezetek vitáinak tárgyává tennék.

Továbbá, elvtársak, 950 megválasztott képviselőnk volt, ám amikor újra választásokra került a sor, alig maradtak néhányan a korábban megválasztott képviselők közül. Minek tulajdonítható ez a helyzet? Az a véleményünk, hogy nem jártunk el jól a jelöltállítás során. Bizonyára ez az egyik ok, de a másik az, hogy mi nem foglalkoztunk velük a megválasztásuk után. Pontosan ki kell jelölni, hogy ki a felelős a megválasztott képviselők oktatásáért, mert oktatni kell őket, segíteni kell őket, állampolgári bizottságokat kell szervezni az állandó problémákra. A tapasztalatunk igazolta, hogy ott, azokban a községekben, ahol jól választották meg a képviselőket, ahol oktatták őket, és az utcára küldték őket, ahol állampolgári bizottságokat alakítottak, ott nem volt probléma sem a vetéssel, sem a begyűjtéssel, sem más gazdálkodási probléma nem okozott nehézségeket. Sajnos, ezt a módszert nem alkalmazzák mindenütt. Nagyon rosszul boldogulnak azok a rajoni titkár elvtársak, akik noha ismerik ezeket az eseteket, mégsem intézkednek az alkalmazott eljárások általános elterjesztéséről.

Javaslom, hogy fogalmazzák át az intézkedési terv 5. pontját, amelyben az áll, hogy a tartományi [párt]bizottság útmutatást fog kidolgozni az alapszervezetek titkárságainak továbbképzésére a tevékenységi körök szerint. Nem világos számomra, hogy hogyan akarják kidolgozni ezt az útmutatást, talán a szakmák szerint?

Csupor elvtárs: Nem, az alapszervezeti büroban végzett tevékenységük alapján.

Moghioroş elvtárs: Ezt a kérdést nagyon figyelmesen kell tanulmányozni, mert az alapszervezeti büro egységes csapat, egyedi, és nem szabad ezt az egységet megbontani, amely az egész munkáért felelős, nehogy véletlenül ugyanazt a hibát kövessék el, mint sok más tartományi, városi és rajoni [párt]bizottság, ugyanis ez a módszer a pártmunka egységének megbontásához vezet. Azt javaslom, hogy munkaidő után legyenek szemináriumi órák, ahol részt vesz az alapszervezeti iroda valamennyi tagja, és ahol rá lehet mutatni, hogy mi az iroda feladata, milyen munkamódszereket alkalmazzanak, és ezt követően lehet a speciális problémák tökéletesítésére vonatkozó üléseket megtartani. Nem tudom és nem értem, hogy az elvtársak az intézkedési terv összeállítása során miért kerültek meg éppen azokat az intézkedéseket, amelyeket a már létező mezőgazdasági szövetkezetek megerősítése érdekében kell végrehajtani?

Csupor elvtárs: Ezt a problémát a bizottság korábbi ülésén megtárgyaltuk, és nem akartuk megismételni.

Moghioros elvtárs: Azt hiszem, hogy még egyszer szükséges volna áttanulmányozni a maguk módszereit a fiatalok mozgósításával és a képviselőknél a különböző akciókba való bevonásával kapcsolatban. Van továbbá néhány olyan pont a jelentésben, amelyeket pontosítani és stilizálni kell. Ilyen például az első pont, azzal kapcsolatban, hogy a tartományi [párt]bizottságtól aktivistákat kell egy évre a rajonokhoz kiküldeni. Ezt a kérdést nagyon körültekintően kell elemezni, hogy ne vezessen a tartományi [párt]bizottság gyengüléséhez. A Központi Bizottság hozott egy határozatot a falusi [párt]bizottságok megerősítéséről, amit azonban nem szoktak figyelembe venni. Azt javaslom, hogy a tartományi [párt]bizottság tekintse át, hogy hogyan hajtották végre ezt a határozatot, és a falvak rajonbizottságainak a megerősítését végezzék el ezen határozat alapján. Azt ajánlom az elvtársaknak, hogy ami az olyan kérdéseket illeti, mint a gazdasági problémák összefüggésbe állítása a politikaiakkal, a pártszervezetek irodáinak oktatása a továbbképzési szemináriumokon, ezeket mind a tartományi [párt]bizottság érdeklődésének homlokterébe kell állítani, valamint az útmutatás és a továbbképzési szemináriumok keretében nagy hangsúlyt kell fektetni a begyűjtés problémájának, a begyűjtés jelentőségének és a begyűjtés szerepének megvitatására, arra, hogy miért van szükség a begyűjtésre, hogy a párttagokat felvértezzük minden ezen problémák ismeretével. Ugyanígy nagy jelentősége van a szerződéseknek, akár az állatokra, akár az ipari termékekre vonatkoznak, valamint az adók, az önkéntes vállalások és az állami biztosítások problémájának vagy a beszerzés kérdésének, amivel kapcsolatban felmerül a falusi szövetkezetek szerepe, illetve az állami kereskedelem jobbitásának problémája.

Itt, Marosvásárhelyen felmerült az a probléma, hogy a kereskedelemben dolgozók a vásárlókkal szemben hogyan viselkednek. Gondolom, ezt a kérdést még nem sikerült megoldani. Ki kell adni a szakszervezeteknek feladatul, hogy dolgozzanak ki konkrét munkatervet, hogy le tudják küzdeni az állami kereskedelem dolgozóinak soraiban meglévő egészségtelen légkört.

A titkár elvtársnak, aki felvetette, hogy hozzanak intézkedéseket, hogy a parasztokat lássák el időben az őszi vetéshez szükséges vetőmaggal. Véleményem szerint a javaslat nagyon jogos. Jó lenne, ha a néptanácsok felmérést végeznének az őszi vetésről, hogy időben tudjuk, hol voltak nehézségek az őszi vetésnél.

Végezetül, elvtársak, a pártmunka fejlesztése érdekében szükséges az is, hogy az aktivistákat, a regionális titkároktól, figyelembe véve a területek, rajonok és városok sajátosságait, és a lehetőségek határain belül, a pártoktatás mellett más, speciális oktatási formákban is részt vegyenek. A falvak rajontitkárainak például feltétlenül agrotechnikai ismeretekkel kell rendelkezniük, míg a gazdasági szekciókban az első intézkedések között kell szerepelnie a fiatalok előtérbe állításának, mert ők jó szakképesítéssel rendelkeznek, tehát egy ilyen intézkedés nélkül nem végezhetünk sem minőségi munkát, sem tudományos munkát; ha nincsenek szakértő elvtársaink, nem rendelkezünk a különböző területekre szakosodott specialistákkal, akkor a mi irányvonalunk bukásra van ítélve.

Ezek tehát az én javaslataim, javaslom továbbá, hogy a tartományi büro kapjon felhatalmazást a jelentés és az intézkedési terv kiigazítására, különösen ami a néptanácsi képviselő-választás kampányából leszűrt gyakorlati következtetésekre vonatkozik. Nem értek egyet Kedves elvtárs javaslatával, miszerint fenn kell tartani a választási kampány idején aktív volt gazdasági bizottságokat. Miért? Mert ez a néptanácsok és az alapszervezetek felváltásához vezetne, tehát nincs szükségünk ezek fenntartására az NDF-szervezetek megválasztása után.

Csupor elvtárs: Egyetérték a javaslatokkal, és a bírálatokkal is, illetve az a véleményem, hogy ezen az ülésen nem használtuk elég sokat a kritika és az önkritika fegyverét. Levontuk az elkövetett hibákból a tanulságokat, és a gyakorlatban fogjuk keresni, hogyan lehet a hibákat kiküszöböl-

ni. Ami a következtetések levonását illeti, gondolom, ezt nekünk már nem kell megtenni, Moghioroş elvtárs konkrétan rámutatott, hol vannak hiányosságok, hol kell keresni a hiányosságok okait, és hogy milyen irányban keressük a munkánk megjavításának lehetőségeit. Az első napirendi ponttal kapcsolatban szavazásra bocsátom Moghioroş elvtárs javaslatát, tehát egyetértéssel az elvtársak azzal, hogy az irodát hatalmazzuk fel a jelentés és az intézkedési terv kiigazításával az elhangzott javaslatok alapján, ezt követően pedig az intézkedési tervet fogadjuk el mint a tartományi [párt]bizottság határozatát. A javaslatot szavazásra bocsátom. Ki szavaz mellette (mindenki).

Áttérünk a második napirendi pontra: a bizottság 1954. évi első évharmadára érvényes munkatervének elfogadása. Török elvtárs.

(Török elvtárs felolvassa a munkatervet.)

Csupor elvtárs: Esetleg van az elvtársaknak kérdésük vagy kiegészítenivalójuk a munkatervvel kapcsolatban?

Kovács elvtárs: Nem hallottunk semmit a tavaszi vetési kampánnyal kapcsolatban.

Csupor elvtárs: Ennek a kérdésnek a megvitatását a tartományi [párt]bizottság 1954. március 6-i ülésére ütemeztük.

Kovács elvtárs: Tekintettel arra, hogy a tartományunknak van egy irodalmi folyóirata is, azt javaslom az elvtársaknak, hogy ezt a problémát is elemezzük az egyik ülés alkalmával. Ugyanis itt is komoly gondok vannak, amelyeket nem olyan könnyű megoldani.

Benkő elvtárs: Azt javaslom, hogy a tartományi iroda elemezze azt, hogy hogyan teljesítették a szekciók termelési tervét. Továbbá a villanyáram bevezetésének kérdését is Gyulakután, Marosvásárhelyen.

Széll elvtárs: Meglátásom szerint a tartományi [párt]bizottság mindegyik ülése jól szervezett. Viszont azt javasolnám, hogy a tartományi [párt]bizottság pártigazgatása végezzen egy felmérést az aktivisták helyzetére vonatkozóan úgy tartományi szinten, mint a rajonoknál. Például, Csík rajonba küldtek tizenkét aktivistát és maradt kettő, Gyergyóban a nyolcból szintén kettő maradt. Azt hiszem, elsősorban azt kell megvizsgálni, hogy mi lehet ennek az oka?

Szabó [Iré] elvtársnő: Nem hallottam, hogy a tervben lett volna valami a párt oktatásának elemzésével kapcsolatban.

Csupor elvtárs: Ez az 1954. március 2-i ülésre van beütemezve.

Raţiu elvtárs: Egyetérték azzal, hogy a pártigazgatóság készítsen jelentést a büro számára, mert egyes rajonokban komoly hiányosságok tapasztalhatók.

Moghioroş elvtárs: Elvtársak, én úgy látom, hogy nincs semmi a jelentésben a tartományi [párt]konferenciáról, és nekem úgy rémlik, hogy az éppen ebben az időszakban lesz esedékes. Másodszor, azt javaslom, hogy a vezető szervezetek szekciója, a propagandaszekció és az agrársekcio vizsgálja meg a párt és a tömegszervezetek gyűléseinek szabályozását, mert nagyon sok panasz érkezett erre vonatkozóan a Központi Bizottsághoz, és ezért én azt javasolnám, hogy ezt a kérdést három napon belül vizsgálják felül. A február 26-i ülés napirendjére vonatkozóan azt javaslom, hogy iktassák be a munkavédelem problémáját is, mert a vállalatok nem tartják be a munkavédelemre vonatkozó előírásokat, s emiatt nagyon sok a baleset. Javaslom továbbá, hogy vegyék fel a tartományi [párt]bizottság napirendjébe az első évharmadban az iparra és a mezőgazdaságra vonatkozó terv teljesítésének megvitatását.

Csupor elvtárs: Van még valakinek mondanivalója?

... *elvtárs:* Ha lehetséges, hogy a tavaszi kampány megvitatása legalább egy üléssel korábban legyen, akkor volna időnk bizonyos intézkedésekre.

Csupor elvtárs: Egyetértek azzal, hogy a tartományi [párt]bizottság korábban elemezze a tavaszi vetés kampányának problémáját. Egyetértek továbbá, hogy előre be kell ütemezni a szekciónkénti termelési terv végrehajtásáról szóló elemzést, a regionális konferencia előkészítésének, valamint a párt- és tömeggyűlések szabályozásának, illetve a munkavédelem kérdésének megvitatását is. A Kovács elvtárs által felvetett problémával kapcsolatban figyelembe kell venni, hogy vagy kétszáz megoldatlan kizárás aktája van hátra, amelyeket szintén az ülések keretében kell megoldani, ezért azt javaslom, hogy a Kovács elvtárs által felvetett problémát már ne tűzzük az évharmad üléseinek napirenjére. Egyetért ezzel az elvtárs?

Kovács elvtárs: Pusztán azért tettem az irodalmi lapra vonatkozó javaslatomat, mert ezzel kapcsolatban számos komoly gonddal kell számolni, amelyeket csak mi oldhatunk meg. Arra gondoltam, hogy legalább áprilisban tárgyalhatnánk ezt a kérdést is.

Moghioros elvtárs: A mezőgazdaság fejlesztésére és az állattenyésztésre vonatkozó hároméves tervet illetően azt javaslom, hogy hívják össze a tartományi [párt]bizottság rendkívüli ülését, és azt hiszem, hogy a tartományi [párt]bizottság és iroda már gondolt egy olyan terv elkészítésére, amely előirányozza a szükséges tennivalókat és intézkedéseket.

Csupor elvtárs: Ez a javaslat roppant üdvözlendő, és el fogunk készíteni egy ilyen tervet, amit majd a tartományi [párt]bizottság elé terjesztünk.

Moghioros elvtárs: Elvtársak, meg kell gondolni, hogy ne hozzanak olyan határozatot, amit nem lehet teljesíteni. Ha úgy látják, hogy a napirend nagyon zsúfolt lehet, akkor jobb meggondolni, hogy nehogy olyan határozatok szülessenek, amelyeket nem lehet megvalósítani.

Csupor elvtárs: Véleményem szerint az elhangzott javaslatok beilleszthetők a többi beütemezett probléma közé. Egyetértetek ezzel? Ki van ellene? Ki tartózkodik? A tartományi [párt]bizottság 1954. első évharmadára vonatkozó munkatervét egyhangúlag elfogadtuk. Áttérünk a harmadik napirendi pontra.

Bátag elvtárs felolvassa és jóváhagyás végett a tartományi [párt]bizottság elé terjeszti a tartományi néptanács végrehajtó bizottsága által megfogalmazott javaslatokat.

Csupor elvtárs: Van esetleg valakinek ellenvetése a felolvasott javaslatokkal kapcsolatban?

Voiculescu Cornelia elvtársnő: Tudomásom szerint Lazár Elvira elvtársnő apja kizsákmányoló volt.

Benkő elvtárs: Való igaz, hogy az apjának volt egy péksége, de egyedül dolgozott, és ez a pékség is csak 1923–34 között volt a tulajdonában. Megfelelően ellenőriztük az elvtársnőt, beszéltem is vele, és véleményem szerint megfelel a végrehajtó bizottság tagsági követelményeinek.

Moghioros elvtárs: Jelenleg ki vezeti a néptanács oktatási szekcióját?

Csupor elvtárs: Szilágyi elvtársnő, de most beteg, ő egyébként a tartományi [párt]bizottságnak is tagja, s most terjesztették fel az állami kiadó igazgatói tisztségére.

Benkő elvtárs: Lazár elvtársnő tehetséges elvtársnő, sok akarattal, tudom, hogy egy időszakban felszolgálóként is dolgozott, mert nem volt lehetősége tanulmányainak folytatására.

Voiculescu C. elvtársnő: Lazár elvtársnő csak most végezte az egyetemet Kolozsváron, és nem kapott túl jó minősítést politikai szempontból. Szakmai szempontból még nem ellenőriztük, mert még csak most kezdett dolgozni. Fialat káder, lehet, hogy tehetséges, de még nem ellenőriztük, hogyan dolgozik.

Bugyi P. elvtárs: Elvtársak, beszélünk Lazár elvtársnővel, fiatal és tehetséges, akit fel kell emelni, és oktatni kell; véleményem szerint néhány hónap múlva felelős munkát lehet rábízni.

Moghioros elvtárs: Viszont még nincs tapasztalata az oktatás területén. Nincs nála jobb jelöltjük?

Lukács elvtárs: Miért nem javasolták Voiculescu elvtársnőt?

Benkő elvtárs: Mert ő nem képviselő.

Varga elvtárs: Nem tudom, de ha ez az elvtársnő tényleg annak a péknek a lánya, aki a sugárúton árul, akkor jobban meg kell vizsgálni a kérdést. Az apjának elég szép háza áll a sugárúton, vagyis ez a család mégsem lehet annyira szegény.

Moghioroş elvtárs: Tehát van nála alkalmasabb?

Băţagă elvtárs: Ami a Lazăr családot illeti, meg kell mondanom, hogy 1934 óta ismerem őket, és tudom, hogy az elvtársnő apjának, amióta én ismerem, nem volt alkalmazottja, csak 1937-ben egy inasa. Igaz, hogy van egy háza a sugárúton. Az apja Hunyad megyéből származik, de soha nem tett sovén megnyilvánulásokat.

Fall elvtárs: Én 1939 óta ismerem a családot, és nem voltak munkásaik, a felesége árulta a kenyeret a piacon.

Raţiu elvtárs: Véleményem szerint Voiculescu elvtársnő nagyra becsüli Szilágyi elvtársnőt, és nem általánosságban érdekes számára a probléma, de nem volna inyére, hogy egy fiatal elvtársnő álljon az oktatási szekció élén; azt hiszem, az elvtársnő nem beszélt egészen nyíltan.

Csupor elvtárs: Van még valakinek ellenvetése?

Gál Gliga elvtárs: Elvtársak, nekem nincs ellenvetésem, de szeretnék néhány szót szólni a néptanácsokról. Elvtársak, tudjuk, hogy a néptanácsok az állami hatalom helyi szervei, olyan szervek, amelyek pártunk és kormányunk határozatait valósítják meg az életben és harcolnak azért, hogy megvalósuljanak az életben, és ezek a határozatok hazánk mezőgazdaságának szocialista átalakítására és a szocializmus építésére vonatkoznak. Meggyőződésem, hogy mi, a néptanácsok megválasztott képviselői harcolni fogunk a meglévő termelőszövetkezetek megerősítéséért, mint ahogy az új tsz-ek megalakításáért is, amelyeknek mintagazdaságként kell szolgálni és példaként a magángazdaságban dolgozó parasztság számára. Alig lehet felmérni és már nem emlékszem, mekkora segítséget kapott a mi gazdaságunk azt követően, hogy az ellenség keze lángra lobbantotta az akolkat. Mi, a párt tartományi [párt]bizottságától és a tartományi néptanáctól kapott segítséggel nyolc nap alatt nagyobb és szebb akolt építettünk fel, mint amilyen korábban volt.

És most szeretném javasolni a néptanács végrehajtó bizottságának, hogy ezentúl a tsz-ekből kizárt tagok, az ellenséges elemek, akik a tsz-ek munkájának aláaknázására törekszenek, ne kerüljenek felelős beosztásba, mint ahogy történt nálunk, amikor Mihăilăţ kizárták a tsz-ből, aztán az IPEIL felvette örnek.

Továbbá, elvtársak, szeretném javasolni, hogy a jövőben a végrehajtó bizottság részéről nagyobb segítséget kapjunk a tömegek kulturálása érdekében, mert e tekintetben nagyon kevés segítséget kaptunk a néptanács kulturális szekciójától. Senkit nem helyeztek a tsz-hez, hogy megszervezze a munkakollektívákat a tsz-en belül. Annyiban állt a segítség, hogy egyszer meghívtuk a kultúrház igazgatóját egy ülésre, de valójában nem kaptunk semmilyen segítséget, két esztendeje nem volt nálunk senki a néptanács kulturális szekciójától.

Csupor elvtárs: Amennyiben volt ellenvetés azzal a javaslattal kapcsolatban, hogy Lazăr elvtársnő a néptanács végrehajtó bizottságába kerüljön, szavazásra bocsátom a kérdést. Ki szavaz arra, hogy Lazăr elvtársnő a végrehajtó bizottság tagja legyen? Ki van ellene? (Voiculescu elvtársnő.) Ki tartózkodik? (Senki.) A tartományi [párt]bizottság többségi szavazattal úgy határozott, hogy Lazăr elvtársnő a végrehajtó bizottság tagja. Egyetértene a többi javaslattal? Ki van ellene? (Senki.) Ki tartózkodik? (Senki.) A tartományi néptanács végrehajtó bizottságának összetételét egyhangúlag elfogadtuk.

Eltársak, amennyiben az ülés kezdetén bejelentett napirendet sikerült teljesíteni, úgy az marad, hogy a tartományi [párt]bizottság átültesse a gyakorlatba is az elfogadott határozatokat, és

hogy a napvilágra került hiányosságokból levonja a tanulságokat, tehát hogy a következő hónapok ülésein láthassuk a mai ülés eredményeit.

Ezzel bezárom a párt tartományi [párt]bizottságának ülését.

Bukaresti Állami Levéltár, az RKP KB Titkársága, 1/1954. csomó, 100–111 lapok, román nyelvű jegyzőkönyv. Közli: Minorităţi etnoculturale mărturii documentare: Maghiarii din România (1945–1955). (Ed.: Andreescu, Andreea–Nastasă, Lucian–Varga Andrea) Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, Cluj, 2002. 744–760. (Fordította: Pató Attila.)

70.

KOLOZSVÁRI ÉS BUKARESTI DIPLOMÁCIAI INFORMÁCIÓK A MAGYAR KOMMUNISTA ÉRTELMISÉGIK PERÉRŐL

Kolozsvár–Bukarest, 1954. február 9., március 25.

A

Wasmer Jánosnak, az Útlevélihivatal vezetőjének jelentése. Kolozsvár, 1954. február 9.

8/szig.titk.-1954.

Szigorúan titkos!

Még 1952. szeptember 23-án, 44/szig.titk.-952. sz. alatt³⁰⁷ jelentettem, hogy Veress Pál Kolozsvár városi néptanácselnököt letartóztatták. Kb. másfél év után, 1953. november végén szabadlábra helyezték, és most ismét itthon, Kolozsváron van. Párttagságát nem veszítette el, de már nincsen felelős állásban, hanem az „Unirea” gépgyárban dolgozik, havi 400 lejes fizetéssel.

A kb. egyidejűleg letartóztatott több régi magyar nemzetiségű kommunistának, így Jordáky Lajos volt szakszervezeti elnöknek, aki az utóbbi időben a Magyar Színház adminisztrátora volt, Balogh Edgárnak, a Bolyai Tudományegyetem volt rektorának, dr. Csögör László alispánnak, később klinikai vezetőnek³⁰⁸ és Demeter János egyetemi tanárnak a nagyváradi katonai törvényszéken most vannak zárt tárgyalásai. Hírek szerint a vád ellenük hazaárulás, itteni kapcsolataik és itt viselt funkcióik miatt tették át a tárgyalásokat Nagyváradra.

*Wasmer János
hivatalvezető*

Magyar Országos Levéltár, a Külügyminisztérium TÜK-iratai, 1945–68, Románia, XIX-J-1-j, 9. doboz, 5/c tétel, 00571. sz. sokszorosított gépirat.

³⁰⁷ Lásd a 60. sz. iratot.

³⁰⁸ Dr. Csögör Lajos 1944 októberétől 1946 elejéig volt Kolozs megye alispánja, ill. alprefektusa, letartóztatása idején a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet igazgatója (rektora), nagy nemzetgyűlési képviselő.

Pataki László nagykövet jelentése. Bukarest, 1954. március 25.

29/szig.titk./1954.

Szigorúan titkos!

Előadó: Szipka I. o. köv. tanácsos.

A magam és a többi diplomáciai beosztott elvtársak ismerősei révén szereztem tudomást arról, hogy kb. hét óta³⁰⁹ folyik Nagyváradon egy hazaárulási per, az ún. „transzilvanisták” pere. Az eléggé nagyszámú vádlottak között van Balogh Edgár író, a Kolozsvári Bolyai Egyetem volt rektora, Demeter János, a Kolozsvári Egyetem volt rektora³¹⁰, Csörgő Lajos, a Marosvásárhelyi Egyetem volt rektora, Márton Áron katolikus püspök³¹¹, Jordache volt erdélyi szak szervezeti vezető és pártfunkcionárius, Méliusz Tibor író, Csörgő László orvos.³¹²

A hazaárulók ügyét a Nagyváradai Katonai Törvényszéken a legfelsőbb katonai bíróság tárgyalja. A vád ellenük hazaárulás, mert 1944. augusztus 23. után mozgalmat szerveztek Erdélynek Romániától való elszakítására és önálló, független Erdély megvalósítására. Állítólag a csoport az illegális kormányt is összeállította, amely szerintük megfelelő időben átvette volna Erdély kormányzását.

Az eddigi tájékozódásom szerint feltehető, hogy a vádlottaknak külföldi reakciós körökkel is voltak szoros kapcsolataik és a mozgalmukhoz innen kaptak irányítást és anyagi támogatást. A mozgalom Erdélyben elég széles körű érdeklődésre talált és annak dacára, hogy a tárgyalást titokban és szigorúan zárt ajtók mögött tartják, mégis bizonyos mértékben kiszivárgott és nagy érdeklődéssel kísérik a nemzeti kisebbségek körében és főleg Erdélyben.

A vádlottakat még 1949-ben tartóztatták le³¹³ és azóta Kolozsváron, Nagyváradon és egyéb más helyeken tartották őket őrizetben. A tárgyalást állítólag azért tartják Nagyváradon, mert a vádlottak túlnyomó többsége Kolozsváron dolgozott és eléggé széles és mély kapcsolataik voltak. Azzal, hogy a tárgyalást Nagyváradon tartják, el akarják kerülni a lakosság körében az esetleges nyugtalanságot, ennek dacára a tárgyalás mégis bizonyos fokú nyugtalanságot és ellenszenvet vált ki a tárgyalás ellen, mert a vádlottak propagandájukban elég szépen hangzó „önálló, szabad, független Erdélyt” hirdettek, amely jelszóval Erdély-lakta magyarjai *[sic!]* között szimpátiára tettek szert.

A per kimenetele egyelőre előttem ismeretlen, az ügyet azonban továbbra is figyelemmel kísérem, és amint közelebbit sikerül megtudnom, azt azonnal jelentem.

*Pataki László
követ*

³⁰⁹ Nagyváradon a hadbírószági tárgyalás 1954. január 21-én kezdődött meg, majd február végén elnapolták és a vádlottakat visszavitték Bukarestbe, hogy ott április 13-án újra kezdődjön a tárgyalás.

³¹⁰ Ez tévedés. Demeter János sohasem volt a Bolyai rektora, 1951–52-ben a Jog- és Közgazdaságtudományi Intézet oktatási igazgatója volt.

³¹¹ Márton Áront nem a „transzilvanisták” perében ítélték el.

³¹² A nevek helyesen: Csörgő Lajos (a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet volt vezetője), Jordáky Lajos, Méliusz József, Székely László.

³¹³ Lásd a 32. sz. iratot.

Pataki László május 26-i kiegészítő jelentése.

29/1/szig.titk.-1954.

Szig. titkos!

29/szig.titk. szám alatt jelentettem már a „transzilvanisták” hazaárulási perét. A szóban forgó perben folyó évi május 17-én hoztak ítéletet. A tárgyalás második fele és az ítélethozatal Bukarestben, ugyancsak szigorúan zárt ajtók mögött lett megtartva. A vádlottak közül, mint fővádlottat, Jordache³¹⁴ volt erdélyi szakszervezeti vezető és pártfunkcionáriust 12 év, Csögör Lajost, a marosvásárhelyi egyetem volt lektorát 10 év, Balogh Edgár írot, a kolozsvári Bolyai Egyetem volt rektorát 8 évi, a többi vádlottat 2–6 évi fegyházra ítélték.³¹⁵

Pataki László
nagykövet

Magyar Országos Levéltár, a Külügyminisztérium TÜK-iratai, 1945–68, Románia, XIX-J-1-j, 9. doboz, 5/c tétel, 00763. sz. sokszorosított gépirat.

71.

DR. MISKOLCZY DEZSŐ ÉS DR. VENDÉG VINCE MAROSVÁSÁRHELYI PROFESSZOROK HAZATÉRÉSÉNEK ÜGYE

Budapest, 1954. április 16., Bukarest, augusztus 12., Marosvásárhely, november 25.

A

**Dr. Zsoldos Sándor egészségügyi miniszter átirata Berei Andornak,
a külügyminiszter első helyettesének dr. Miskolczy Dezső és dr. Vendég Vince
professzorok hazahívása ügyében. Budapest, 1954. április 16.**

0177/1954.TÜK.

Titkos!

³¹⁶Románia felszabadulása időpontjában³¹⁷ a volt romániai magyar egyetemeken, Kolozsváron és Marosvásárhelyen³¹⁸ magyar professzorok tartózkodtak. A marosvásárhelyi orvostu-

---

³¹⁴ Helyesen: Jordáky.

³¹⁵ Valójában Jordákyt 12, Demetert 10, Baloghot 8, Csögört 6 év kényszermunkára és teljes vagyonekkobzásra ítélték. 1955. május 27-én – elnöki kegyelemmel – mindnyájan kiszabadulnak.

³¹⁶ Utólag kézzel beszúrva: „Követ elvtárs előtt ismeretes, hogy”.

³¹⁷ Utalás az 1944. augusztus 23-i bukaresti palotaforradalomra és Románia átállására. Ezt a katonai-politikai fordulatot 1989-ig hivatalosan „felszabadulásnak” tartották.

³¹⁸ 1944-ben Erdélyben csak egy magyar egyetem működött, a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem, Marosvásárhelyre egy (kényszerű) kompromisszum eredményeként került az 1945. május 29-én megalapított magyar tannyelvű állami tudományegyetem orvostudományi kara.

dományi egyetem professzorainak jelentős része a felszabadulás után is munkahelyén maradt³¹⁹ és tovább folytatta működését.

Jelenleg is a marosvásárhelyi orvostudományi egyetemen működik dr. Miskolczy Dezső és dr. Vendég Vince professzor. A romániai magyar orvostudományi egyetemen működő egyetemi tanárokat illetékes román szervek arra kérték fel annak idején, hogy igyekezzenek működésük alatt megfelelő helyettesek kineveléséről gondoskodni. Amennyiben ez sikerül, az illetékes román szervek kilátásba helyezték a volt magyar professzorok³²⁰ átengedését a magyar kormány részére. Az elmúlt idők folyamán néhány volt magyar egyetemi tanár kiengedéséhez a román kormány hozzájárult. Ezeket az egyetemi tanárokat a magyar kormány annak idején átvette³²¹ és megfelelő beosztásukról gondoskodott.

Dr. Miskolczy Dezső és dr. Vendég Vince egyetemi professzorok tudomásunk szerint az idők folyamán megfelelő helyettesek kineveléséről gondoskodtak, így³²² megítélése szerint időszerűvé vált az annak idején a román fél által kilátásba helyezett átengedés kérdésének felvetése.

A kérdés felvetését indokoltá teszi az is, hogy az említett egyetemi tanárookra a magyar tudományos élet és az orvosképzés szempontjából igen nagy szükség volna. Különösen vonatkozik ez dr. Miskolczy Dezső egyetemi professzorra, aki nemzetközileg is ismert tudós, igen kiváló ideggyógyász, aki régi egyetemi múltja tekintetében.³²³

Fentiek alapján, kérem, szíveskedjék a román kormánynál dr. Miskolczy Dezső és dr. Vendég Vince marosvásárhelyi egyetemi tanárok átengedésének kérdését felvetni és megfelelő lépéseket tenni annak érdekében, hogy a román kormány a szóban forgó két professzort a magyar kormánynak engedje át.

Dr. Zsoldos Sándor
Egészségügyi miniszter

Magyar Országos Levéltár, a Külügyminisztérium adminisztratív iratai, Románia, XIX-J-1-k, 44. doboz, 30/d tétel, 05299. sz., aláírással hitelesített átirat. Az iraton Forgács Egon április 21-i kézzel írt jegye látható. Ugyanezen a napon Berei Andor a lap alján odaírta: „Rózsa Irén elvt-nő Pataki elvt-at utasítani kell, hogy személyesen és szóbeli jegyzékben járjon el a professzorok visszatérése érdekében.” (Rózsa Irén külügyminisztériumi főosztályvezető-helyettes április 28-án átiratban utasította erre Pataki László követet.)

---

³¹⁹ Az orvostudományi karon 1944. október 11-én csak három professzor maradt: Miskolczy Dezső (rektor), Haynal Imre (dékán) és Láng István. A Kolozsvár elfoglalása előtt eltávozott professzorok egy része 1945 tavaszán visszatért a városba. Bővebben lásd Vincze, 1995.

³²⁰ Nem „volt magyar professzorok”: mindketten magyar állampolgársággal rendelkező magyar professzorok voltak.

³²¹ Valójában azért „vették át” ezeket a professzorokat, mert a román illetékesek nem voltak hajlandóak meghosszabbítani a szerződésüket.

³²² Utólag kézzel besúruva: „az illetékes magyar szervek”.

³²³ Pályafutásáról lásd: *Viharban. Száz éve született Miskolczy Dezső. Tanulmányok a marosvásárhelyi felsőfokú oktatás múltjáról és jelenéről.* (Szerk.: Jung János–Egyed-Zs. Imre) Prokardia Kiadó, Marosvásárhely, 1994.

B**Szipka József követségi tanácsos jelentése a Külügyminisztériumnak
a két professor kikérése ügyében. Bukarest, 1954. augusztus 12.**

31/3/titk.-1954.

Előadó: Kalmár köv. titkár

*Titkos!**Hiv. sz.: 05299/2/1954. I. titk.*

Mint már más úton jelentettem, Crişan elvtárs, ideiglenes külügyminisztériumi igazgató f. évi augusztus hó 3-án az alábbiakban közölte a román szervek álláspontját a fenti tárggyal kapcsolatban:

Az RNK Egészségügyi Minisztériuma azzal a kéréssel fordul a magyar szervekhez, hogy hosszabbítsák meg legalább még 2 évvel Miskolczy és Vendég romániai működésének időtartamát. A két tudós aspirantúra-szervezéssel és más, igen fontos tudományos munkával foglalkozik, s a magyar nyelvterületeken nevelt tudósok között még nincsen olyan megfelelő káder, aki ilyen jellegű tudományos munka irányítására alkalmas lenne.

Crişan elvtárs ezután közölte, hogy a román szervek ki akarják tüntetni Miskoczy Dezső professzort közelgő 60. születésnapja alkalmából, tudományos munkássága elismeréséül. Ezzel kapcsolatban kéri az illetékes magyar szervek sürgős közlését.

Mint hogy a kitüntetésre még augusztus 23. előtt sor kerülne, kérem Miniszter Elvtársat, szíveskedjék a hozzájárulást soron kívül kieszközölni.

*Szipka József
köv. tan.*

Magyar Országos Levéltár, a Külügyminisztérium adminisztratív iratai, Románia, XIX-J-1-k, 44. doboz, 30/d tétel, 05299/4. sz., aláírással hitelesített jelentés.

C**Dr. Miskolczy Dezső levele a Debreceni Orvostudományi Egyetem dékánjának.
Marosvásárhely, 1954. november 25.**

Igen tisztelt Dékán Elvtárs!

Az Egészségügyi Minisztérium miniszterhelyettese, Takó József dr. 1954. szeptember 17-én kelt és október 27-én kezeimhez érkezett értesítésében közölte velem, hogy a vezetése alatt álló egyetem egyhangú meghívása alapján minisztériumunk szívesen látna engem az egyetem Ideg-és Elmekórtani Tanszékén az ottani klinika vezetőjeként.

A Debreceni Orvostudományi Egyetemnek ezt a megtisztelő elhatározását hálásan köszönöm s kinevezésem esetén igyekezni fogok a belém helyezett bizalomnak tőlem telhetőleg megfelelni.

Tisztelettel bejelentem, hogy a miniszterhelyettes értesítését itteni Orvostudományi Felsőoktatási Intézetünk igazgatójának³²⁴ azonnal bemutattam, és közöltem vele azt az elhatározá-

---

³²⁴ Dr. Andrásófszky Tibor.

somat, hogy a meghívásnak eleget kívánok tenni. Az igazgatóság e napokban értesített arról, hogy a Román Népköztársaság Egészségügyi Minisztériuma ügyemet a Külügyminisztériummal kívánja megtárgyalni, és az eredményről engem értesíteni fognak. Addig is kifejezésre juttatta a főiskola vezetőségének azt az álláspontját, hogy a debreceni kineveztetésem esetén jelenlegi munkahelyem elhagyását a most folyó tanév befejeztével tartja lehetségesnek, az érvényben lévő szerződéses megbízatásom értelmében.

Tisztelettel kérem, szíveskedjék a tanári testületnek hálás köszönetem kifejezését tudomására hozni.

Kérem bejelentésem szíves tudomásul vételét.³²⁵

*Mély tisztelettel:
Miskolczy Dezső dr. s. k.
egyetemi tanár*

Magyar Országos Levéltár, a Külügyminisztérium adminisztratív iratai, Románia, XIX-J-1-k, 44. doboz, 30/d tétel, 05299/8. sz., Árvay Sándor által hitelesített másolat.

72.

BOLDOCZKI JÁNOS KÜLÜGYMINISZTER FELJEGYZÉSE A KOLOZSVÁRI ÚTLEVÉLHIVATAL ÜGYÉRŐL

Budapest, 1954. június 26.

Rudenco, a Román Népköztársaság külügyminiszter-helyettese június 23-án Pataki nagykövetünkkel közölte, hogy a Kolozsvári Útleve lhivatalra vonatkozó egyezmény lejárt, és hogy fenntartását nem tartják szükségesnek.³²⁶

A Külügyminisztériumban elfekvő iratokból eddig nem sikerült megállapítani, hogy ilyen egyezmény [egyáltalán] lett volna, és a különböző feljegyzésekből is arra lehet következtetni, hogy annak idején szóbeli megegyezés jött létre.

---

³²⁵ Két nappal később Miskolczy Dezső Árvay Sándor debreceni szülész-nőgyógyász professzort arról értesítette, hogy a marosvásárhelyi orvosi egyetem vezetése „sajnálattal vette tudomásul kilátásba helyezett kinevezésemet, meghajlik azonban a magasabb szempontok előtt, és hozzájárul ahhoz, hogy a tanév lejáta után az intézet kötelekéből kiváljak.” A professzor végül még 10 évig Marosvásárhelyen maradt. Döntésében közrejátszhatott az is, hogy 1955-ben a Román Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagjává választották (hamarosan pedig rendes tag lett), és ennek következményeképpen Marosvásárhelyen akadémiai kutatóállomást létesítettek, amit ő irányított 1964-ig. A romániai megbecsülése mindvégig igen nagy volt, a 70. születésnapja alkalmából a román ideggyógyászati folyóirat ünnepi számmal emlékezett meg. Mindezek ellenére 1964 szeptemberében hazatért Magyarországra, ahol még majd 10 évig aktívan dolgozott. Vendég Vince fül-orr-gége professzor egészen 1970-ig vezette a tanszékét. Marosvásárhelyen hunyt el.

³²⁶ Egy román külügyminisztériumi feljegyzés szerint június 22-én történt a dipomáciai kihallgatás. A román fél ekkor közölte, hogy szerinte az Útleve lhivatal létrehozását rögzítő kétoldalú egyezmény (melyet Bukarest 1949. április 20-án hagyott jóvá) 1954. június 19-én érvényét veszítette, emiatt azt be kell zárni. Bukaresti Állami Levéltár, az RKP KB iratai, külkapcsolatok, 10/1954. tétel, 94.

Fentiekkel kapcsolatban fel akarom hívni a Politikai Bizottság figyelmét [*arra*], hogy a Román Népköztársaság évek óta a legkülönbözőbb ürüggyekkel meggátolja a Magyarországból Romániába, és Romániából Magyarországra való indokolt utazásokat is. Ez ellen a Külügyminisztérium – megfelelő formában – sokszor tiltakozott. Legutóbb június 3-án magamhoz hívtam a román nagykövetet és közöltem ennek a helyzetnek a tarthatatlanságát. A nagykövet azt válaszolta, hogy a román Párttól és kormánytól – Magyarországra akkreditálása alkalmával – olyan utasítást kapott, hogy tegyen javaslatot ennek a tarthatatlan helyzetnek a megszüntetésére. [...]³²⁷

Javasoljuk

Bukaresti nagykövetünk keresse fel a Román Népköztársaság külügyminiszterét, és jegyzékben – valamint szóban is – közölje, hogy a Magyar Népköztársaság kormánya nagy súlyt helyez a Kolozsvári Útlevélhivatal további működésére, mert ez a két ország közötti baráti kapcsolatok további elmélyítését dokumentálja és szolgálja, és megkönnyíti a Román Népköztársaságból Magyarországra, valamint a Magyarországról Romániába utazó állampolgárok útlevel-, vízum- stb. ügyeinek intézését.

A jegyzék utaljon arra, hogy nem lenne kifogásunk az ellen – sőt, helyeselnénk –, ha az Útlevélhivatal nem Kolozsvárott, hanem a Magyar Autonóm Terület [*sic!*] székhelyén, Marosvásárhelyen működne.³²⁸

*Boldoczki János
külügyminiszter*

Magyar Országos Levéltár, az MDP KV, Rákosi-titkárság iratai, M-KS 276. fond, 65/212. ő. e.

---

³²⁷ A kihagyott részben hivatkozik a csehszlovákokra, akik szintén tovább szigorították a beutazási engedélyek kiadását az elmúlt években.

³²⁸ Az Útlevélhivaltal – minden budapesti erőfeszítés ellenére – a román fél 1955. április 25-én bezáratta.

PATAKI LÁSZLÓ NAGYKÖVET JELENTÉSE
A KISBENKE GYÖRGY ÍRÓVAL TÖRTÉNT BESZÉLGETÉSÉRŐL

Bukarest, 1954. szeptember 15.

197/6/1954/Titk.

Előadó: György köv. attasé.

Szigorúan titkos!

Egy színházi előadás alkalmával György elvtárs találkozott Kisbenke György romániai magyar íróval, akivel a két felvonás közötti szünetben rövid beszélgetést folytatott, Kisbenke Györgynek a Magyar Autonóm Tartományban tett utazásának tapasztalatairól.

Kisbenke elmondotta, hogy a napokban tért vissza a Magyar Autonóm Tartományban tett körútjáról, ahol anyagot gyűjtött a magyar nyelvű *Művelődési Útmutató* számára, amelynek ő a főszerkesztője. Azokban a falvakban és városokban, ahol járt – mondotta Kisbenke – igen furcsa jelenségekkel találkozott. Azon a vidéken olyan hírt terjesztenek, hogy „Erdélyt a szovjet kormány követelésére rövidesen visszacsatolják Magyarországhoz, mert a Szovjetunió ipari országgá akarja fejleszteni Magyarországot, Romániát pedig agrárországgá. Magyarországnak szüksége lesz az Erdélyben lévő nyersanyagokra, és ezért vált szükségessé Erdély visszacsatolása.”

Hivatkoznak arra is – mondotta Kisbenke –, hogy „állítólag” Malenkov elvtárs egyik beszédében utalt arra, hogy Erdélyt vissza kell csatolni Magyarországhoz, és ezt a beszédét „a *Pravda* is közölte”. Ez a hír erősen izgatja az emberek fantáziáját, és nagyon bíznak a megvalósulásában. Ha két ember találkozik az utcán, egymásnak újságot adják, hogy „hallottad, nemsokára újra magyarok leszünk”.

A politikailag tudatlan falusi lakosság körében könnyen terjed ez a hír. Különösen Udvarhely és Háromszék megyében terjedt el nagyon. Sőt, olyan rémhír is kelt szárnyra ezen a vidéken, hogy a románok felháborodásukban bevették a bukaresti Magyar Nagykövetség ablakait.

György elvtárs megkérdezte Kisbenkétől, hogy a román szervek milyen intézkedéseket tettek ennek ellensúlyozására. Erre azonban nem tudott választ adni. Megjegyezte azonban még azt, hogy azon a vidéken nemcsak a lakosság, hanem a helyi párt- és állami funkcionáriusok is szeretnék ennek a hírnek a megvalósulását.

Véleményem szerint a Kisbenke által elmondott jelenségek valószínűek, mert már több ízben tapasztaltuk, hogy a jelentésben jelzett vidékeken románellenes hangulat terjeng. Éppen ezért nem volt nehéz a reakciónak ezen a területen ügyes rémhírek terjesztésével újabb támadást indítani. Ez a rémhír a románokat a Szovjetunió és Magyarország ellen uszítja, az erdélyi magyarokat pedig a románok ellen, és ugyanakkor a Szovjetunió ellen is, mert később azt fogják terjeszteni, hogy lám, a Szovjetunió megígérte, és mégsem csatolta Erdélyt Magyarországhoz... A reakciónak ezen a területen könnyű dolga van, mert a helyi állami és pártszervek vezetői sem képesek arra, hogy ezeket a rémhíreket kiküszöböljék vagy ellensúlyozzák, mert nagyon sok esetben maguk is egyetértenek azokkal.

*Pataki László
nagykövet*

Magyar Országos Levéltár, a Külügyminisztérium TÜK-iratai, 1945–68, Románia, XIX-J-1-j, 9. doboz, 5/c tétel, 00763. sz. sokszorosított gépirat.

PATAKI LÁSZLÓ NAGYKÖVET JELENTÉSE A MAGYAR-ROMÁN
LABDARÚGÓ-MÉRKŐZÉSEN TÖRTÉNT BOTRÁNYRÓL ÉS
A MAGYARELLENES HANGULATRÓL

Bukarest, 1954. szeptember 25.

Előadó: Bíró köv. attasé

Titkos!

Szeptember 19-én a bukaresti Augusztus 23. stadionban került sor a magyar és a román labdarúgó B válogatottak találkozájának lebonyolítására. Mint arról előző, 200/2/titkos/ sz. jelentésemben már beszámoltam, a mérkőzés iránt Bukarestben rendkívül nagy érdeklődés volt. Bíró elvtársnak, a román OSTB³²⁹ illetékes szerveitől nyert értesülése alapján a jegyek már szeptember 16-án elővételben elkelték, sőt a férőhelyen felül is jelentős mennyiségű jegy kiadására került sor. A jegyek igen magas áron (10–15 lej)³³⁰ kerültek forgalomba. A jegyek szétosztását a sportszervezetekre és üzemi sportkörökre bízta, Kalmár elvtárs tapasztalatai szerint azonban utcai árusításban is lehetett jegyeket kapni.

A mérkőzés színhelyét, az Augusztus 23. stadiont már jóval a mérkőzés kezdete előtt igen erős rendőri kordon vette körül, s a játéktéren is nagyszámú rendezőgárda és rendőr teljesített szolgálatot. Még a jeggyel rendelkezők is csak négy-öt ellenőrzés után foglalhatták el helyüket a stadionban. A mérkőzésen több mint 90 ezer néző vett részt. A kormánypályolyokban és a hivatalos személyek részére fenntartott lelátón megjelentek Gh. Apostol, az RMP Központi Vezetőségének titkára, C. Párulescu, Fazekas János és Ceaușescu elvtárs, az RMP Központi Vezetőségének titkárai, valamint az RMP Központi Vezetőségének, a román kormánynak és a bukaresti diplomáciai testületnek számos tagja. A mérkőzés igen változatos és kemény küzdelmet hozott, melynek során a lelkesebben, gólrá törőbben küzdő román B válogatott megérdemelten aratott 2:1 arányú győzelmet. A román játékosok számára az egész mérkőzés folyamán nem volt elvesztett labda, míg a magyar játékosok unottan, és sokszor fölényesen játszottak.

A mérkőzés előtti napon Titkos és Rác elvtársakkal, a magyar csapat vezetőivel beszélgetést folytattam a csapat tagjainak viselkedésére vonatkozóan, s a vasárnapi taktikai megbeszélésen Bíró elvtárs is hangsúlyozta, hogy a játékosoknak kerülniük kell a közönség felé történő integetéseket, és időnyerés céljával a labdaelrúgásokat.

Felhívtam továbbá a vezető elvtársak figyelmét a közönség sovinizta hangulatára, s kértem a körülményekhez képest a magyar sportolókhoz méltó magatartás szigorú betartását. Ennek ellenére a játékosok ezt nem tartották be. Történtek kiintegetések és labdaelrúgások, aminek következménye azután az volt, hogy a szélsőséges közönség sovinizta, magyarelles és gyűlölködő hangulata csak fokozódott. A szinte vég nélkül tartó ordítozás és fütyülés ilyenkor rendkívül erőssé vált, úgy hogy még a játék menetét is sok esetben zavarta. A mérkőzésen különben történt néhány, a magyar és a román sportbarátság további elmélyülését valóban nem szolgáló jelenet is.

A mérkőzés előtt pl. az RNK himnuszát játszotta el a kivezényelt zenekar, s csak ezután a magyar himnuszt, s azt is olyan csúnyán, hogy az felháborodást kellett nemcsak a kint lévő ma-

³²⁹ Országos Sport- és Testnevelési Bizottság.

³³⁰ 1952 februárjában, a pénzreform után 1 liter étolaj vagy 1 kg párizsi ára 11 lej volt.

gyarokban, hanem a jóérzésű román elvtársakban is. Nem sokkal a mérkőzés megkezdése után az egyik román játékos összecsapás utáni sérülést színelve kivette magát a pályáról. Ezt követően elkezdődtek a különböző durvaságok. Megjegyzem, hogy a román játékos néhány perccel azután, hogy elhagyta a játéktérrel, visszajött a pályára. A második féldő vége felé következett be azután a legelítendőbb eset. A román B válogatott középcsatára az egyik összecsapás után fekvé maradt, mire a nézőtérrel egy fényképész a játéktérrel rohant, és durván szidalmazni kezdte a román középcsatár segítségére siető magyar játékosokat. Tömörülés támadt a fényképész körül, majd pedig a közönségnek az a része, amely közel volt az eset színhelyéhez, kövekkel és sörösüvegekkel dobálni kezdte a magyar játékosokat. Ezzel egy időben mintegy 40-50 főnyi „utcagyerek” szintén berohant a játéktérrel, és köveket dobált a magyar játékosok felé. A karhatalmi szervek szemmel láthatóan nem nagyon igyekeztek a történetek elé akadályt gördíteni, ennek következménye az volt, hogy ez a rendkívül elítélendő dolog eltartott néhány percig. A lelátó azon részét, amelyről a köveket és sörösüvegeket dobálták a magyar játékosok felé, nem ürítették ki, ellenkezőleg, ez a rész továbbra is a legádázabban uszított a magyar csapat ellen.

Igen helytelenül viselkedtek azután játékosaink akkor, amikor a játéktérrel vezető a mérkőzés végét jelezte. A román csapat a játéktér közepére vonult, s köszöntötte a közönséget, míg a magyar játékosok a közönség üdvözlése nélkül hagyták el a játéktérrel.

A mérkőzés után Bukarest utcáin jócskán lehetett hallani olyan hangokat, amelyekeken keresztül a legdurvább sovinizta módon elítélték a magyar csapat magatartását, vad hunoknak, barbárok, huligánoknak nevezvén nemcsak a magyar játékosokat, hanem általában a magyarokat. Érdekes módon vezető elvtársaknál is tapasztaltam a magyarokkal szemben tanúsított ellenszenvet. A budapesti mérkőzés állásáról mikrofonon keresztül tájékoztatták az Augusztus 23. stadionban helyet foglaló közönséget. A románok kiegyenlítő gólja (1:1-es állásnál) rendkívül nagy örömet okozott a közönségnek. Akkor amikor azonban a mérkőzés végén bemondotta a mikrofon a budapesti mérkőzés végeredményét, a vezető elvtársak (az RMP Központi Vezetősége és a kormány tagjai) köszönés nélkül távoztak Vass elvtártól és tőlem.

Szipka elvtárs különben szeptember 9-én Sztálinvárosban³³¹ tartózkodott, és ott a következőket látta: az utcákon nagy embertömegek verődtek össze, hogy hangszórókon keresztül hallgassák a budapesti magyar–román válogatott mérkőzés közvetítését. Általában a közvetítéseket román nyelven hallgatták. Szipka elvtárs az emberek közé vegyülve tapasztalta, hogy az ilyen csoportokon belül jócskán történt magyar és román sovinizta megnyilvánulás. Túlnyomórészt azonban magyar ajkú emberek részéről történtek olyan megnyilvánulások, amelyek a két nép, a román és a magyar békés együttélését nem bizonyították. Igen sokszor hangzottak el magyarok részéről kihívó és öntelt megnyilatkozások, amelyek a magyar csapat legyőzhetetlenségét bizonyították. [*sic!* – talán bizonygatták?]. Erre a románok természetesen a magyarok szidalmazásával, durvaságokkal és fenyegetőzésekkel válaszoltak. Szeptember 19-én este a sztálinvárosi szabadterei színpadon a Kínai Felszabadító Hadsereg adott műsort. Előadás után a román–magyar labdarúgó-mérkőzések eredményeinek kapcsán állítólag román nemzetiségű egyének provokációkat követtek el. Belekötöttek pl. a magyarul beszélőkbe, s több súlyos verekedés történt, melynek során számosan könnyebb és súlyos sérülést szenvedtek. A verekedéseknél a szolgálatot teljesítő rendőrök általában passzívak voltak, és nem igyekeztek a botrányokat elfojtani.

Szeptember 21-én egyébként Bíró elvtársat felkereste Gróza Péter titkárságán a Nagy Nemzetgyűlésben dolgozó Nagy Rozália nevű fordítónő, s elmondotta, hogy az elnökségen az elvtársak

---

³³¹ Brassó neve 1950 és 1960 között.

mindegyike milyen nagy ellenszenvvel viseltetik a magyar csapat játéka után nemcsak a magyar labdarúgás, hanem az egész magyar nép irányában. Elmondotta az elvtársnő, hogy őt mint magyart, szinte alig hagyják dolgozni, állandóan azt mondván neki, hogy milyen barbár fajhoz tartozik. Ugyancsak a Nemzetgyűlésben dolgozó Török nevezetű egyén, akinek csoportvezetői tisztje van, Nagy Rozáliának kijelentette, hogy nem kívánja ezután a magyar nyelvet sem hivatalos, sem egyéb alkalmakkor használni, s tőle is elvárja, hogy vele többé magyarul ne beszéljen. A Nagy Nemzetgyűlésben dolgozó elvtársak körében egyébként az a vélemény, hogy ilyen magyar csapatot és általában magyar csapatot nem látnak szívesen Romániában, s ilyen durva sportolókkal nem is akarnak kapcsolatot tartani.

Ugyancsak szeptember 21-én este Bíró elvtárs beszélgetést folytatott Albert Antal elvtárral is, aki az RMP Központi Bizottsága magyar szekciójában dolgozik, és a kongresszus előkészítő munkálataiban vesz részt. Ez az elvtárs is elmondotta, hogy a magyarok bukaresti vendégszerzése után magánál a Központi Vezetőségnek dolgozó munkatársak körében is rendkívül nagy a felháborodás. Értésülése szerint a párt legfelsőbb szervei is meg fogják vizsgálni a mérkőzésen történtek okait.

Szeptember 24-én a Külföldi Újságírók Szövetségében Bíró elvtárs a Romániában működő szovjet újságok és hírügynökségek (TASSZ, SZOVINFORMBÜRŐ, *Pravda* stb.) tudósítóival is beszélgetést folytatott. Ezek az elvtársak egyhangúlag megállapították azt, hogy a román közönség viselkedése a magyar csapattal szemben teljesen tűrhetetlen volt. Hangsúlyozták a szovjet elvtársak, hogy még az igazán elítélendő sörösüvegekkel és kövekkel való dobálózástól el is tekinthetünk, akkor is lehetetlen az a magatartás, az az állandó füttyülés és ordítás, amit a román közönség tanúsított a mérkőzés egész ideje alatt. Ugyanezen a véleményen voltak a lengyel és bolgár követség azon munkatársai is, akik kint voltak a mérkőzésen. Az est folyamán Bíró elvtárs Robotos elvtárral³³² is beszélgetést folytatott a bukaresti mérkőzéssel kapcsolatban. Robotos elvtárs mélységesen fájlalta a bekövetkezett eseményeket, mert szerinte itt nemcsak a magyar–román ellentétek domborodtak ki élesen, hanem csorba esett az RNK sporttársadalma tekintélyén is, hiszen – mint ahogyan ő mondta – ennek az esetnek tanúi voltak az országban tartózkodó idegenek és a Bukarestbe akkreditált diplomáciai képviselők is. Robotos elvtárs azzal egyetértett, hogy a sajtó részben alapot szolgáltatott a román közönség erősen győzelmi hangulatához. Megjegyezte, hogy az RMP Agitációs és Propagandaosztálya szeptember 16-án utasította is a sajtószerveket a magyar–román labdarúgó-mérkőzéssel kapcsolatos tárgyilagosabb állásfoglalásra. Azzal kapcsolatban, hogy a közönség [*elégge*] el nem ítélt magatartásával miért fogalmazott olyan semmitmondó „langyosan” a román sajtó, Robotos elvtárs elmondotta, hogy hétfőn, szeptember 20-án számos telefonbeszélgetést folytatott az Agitációs és Propagandaosztály felelős szerveivel, a *Scântea* és a *Sportul Popular* illetékeseivel, hogy a sajtóban élesen hozzák ki a vasárnap Bukarestben történeteket. Mindenütt olyan választ kapott azonban, amelyek csak az események eltusolását jelentették. Kijelentette ezután azt: arra nem vállalkozhat, hogy a román lapok véleményétől elütő véleményt jelentessen meg az *Előre* hasábjain, még akkor sem, ha az nem fedí a valóságot. Robotos elvtársnak egyébként az a véleménye, hogy a román–magyar mérkőzés rendezése, különösen a labdarúgás tekintetében, úgy látszik, még ma sem hozza meg azt a gyümölcsöt, amelyből a két nép barátságának további elmélyülése és erősödése következne be.

A román sajtó egyébként valóban hozzájárult, s nem is kis mértékben az események illetően való alakulásához. Olyan hangnemű cikkek jelentek meg hosszú idő óta a román lapokban, ame-

---

³³² Robotos Imre, az *Előre* című központi pártlap akkori főszerkesztője.

lyek a román csapat feltétlen győzelmi esélyeiről beszéltek. Magát a csapatot is hosszú időn át készítették erre a találkozóra. Mérkőzés után a sajtó hangja véleményem szerint ismét nem volt tárgyilagos. Úgy állították be egyes lapok pl. a román válogatott budapesti vereségét, mint hogyha azért következett volna be, mert Kocsis második gólja érvénytelen volt (lesből esett), s a bíró téves ítélete letörte volna ezután a román csapatot. Erről az *Informația Bucureștului* hétfői, szeptember 20-i száma írt. A szeptember 22-i lapok hangja viszonylag már megfelelőbb volt. Ezek már megemlítik, hogy volt a közönségnek olyan része, amelynek a magatartása elítélendő. Józanul próbálták megítélni a Budapesten elszenvedett 5:1 arányú vereséget is. Túlságosan kihozták azonban még most is a Bukarestben elért eredményt, valamint a román ifjúsági válogatott budapesti győzelmét.

A román sportvezető elvtársaktól különben mindvégig a legnagyobb figyelmességet és kedvességet lehetett tapasztalni a magyar csapat irányában. Bianu elvtárs, a román OTSB nemzetközi osztályának vezetője, Vajda elvtárs, a román OTSB elnöke és más vezető elvtársak is minden erejükkel azon voltak, hogy a baráti vacsorán is pl. megbékítsék a román és magyar játékosokat, akik még itt is kifejezésre juttatták egymás iránt érzett ellenszenvüket. Az OTSB vezetői egyébként ígéretet tettek Bíró elvtársnak arra, hogy a pályán bekövetkezett szégyenletes esetek okozóit a legszigorúbban meg fogják büntetni, mert érdekük, hogy a magyar labdarúgókkal, akikről már eddig is rengeteget tanultak, továbbra is a lehető legjobb kapcsolatokat tartsák fenn.

Véleményem szerint nekünk is azon kell lenni, hogy a román–magyar sportbarátság – éppen a sorozatos nemzetközi találkozó rendezésén keresztül – egyre erősödjön. Minden esetben azonban alapos nevelőmunkát kell végezni a Romániába kiutazó magyar sportolók körében. Fel kell világosítani őket a román közönség nem tárgyilagos magatartásáról és arról, hogy mindenkor – éppen ezen körülmények folytán – a legsportszerűbben viselkedjenek. Meggyőződésem, hogy kölcsönös erőfeszítéssel meg tudjuk valósítani az őszinte sportbarátságot, s a jövőben ilyen botrányok nem keletkeznek.³³³

Pataki László

Magyar Országos Levéltár, a Külügyminisztérium adminisztratív iratai, Románia, XIX-J-1-k, 41. doboz, 15/b tétel, 200/3/titk.-1954.

---

³³³ A fenti botrány miatt az elkövetkező években sem hivatalos, sem barátságos mérkőzésre nem került sor. 1958 februárjában azonban a Kádár János vezette delegáció romániai útja után kialakult „baráti” légkörben, október 23-án ismét megmérkőzött egymással a két válogatott – de ezen is hasonló botrányos jelenetek történtek, mint pár évvel korábban. Éppen ezért Keleti Ferenc nagykövet jelentésében azt írta, hogy „a mérkőzésen történt események világossá teszik a román vezető elvtársak és mindenki előtt, hogy a román lakosság körében igen sok tennivaló van még a sovinizmus maradványainak felszámolására.” Arra is fölhívta Budapest figyelmét, hogy „az események kellemetlen kihatással vannak a románok és az erdélyi magyarság viszonyára is.” Bővebben lásd Vincze Gábor: „Szerencsésebb lesz, ha válogatott mérkőzésre hosszabb időn keresztül lehetőleg nem fog sor kerülni...” (Botrányos magyar–román mérkőzés harminc évvel ezelőtt.) In: *Szabadság*, 1998. november 2.

VALTER ROMAN JELENTÉSE
A RÁKOSI MÁTYÁSSAL TÖRTÉNT BESZÉLGETÉSÉRŐL

Budapest, 1954. október 10.

Budapesti tartózkodásom alatt (1954. szeptember 20. és október 2.) között a Román Népköztársaság és a Magyar Népköztársaság közötti vízügyi együttműködést tárgyaló hivatalos küldöttség élén érkeztem oda), küldöttségünk megérkezése utáni héten meghívót kaptam Rákosi elvtárstól. Amikor a találkozóra mentem, azon gondolkodtam, hogy vajon Rákosi elvtárs milyen kérdéseket fog felvetni. Minden eshetőségre felkészülve, elhatároztam, hogy találkozáskor kezdetén értésemre adom, hogy mi a küldetésem Budapesten, és milyen tisztséget viselek országunkban, hogy személyemet illetően mi a helyzet? Ezzel próbáltam a találkozómat mederbe terelni, amit az első pillanattól kezdve meg is tettem. A mintegy kétórás beszélgetés során Rákosi elvtárs a következő témákat említette:

1.) Kezdetben a Magyar Népköztársaság mezőgazdaságának helyzetéről beszélt. Rákosi elvtárs a népgazdaság mezőgazdasági ágazatának nehézségeiről beszélt. Rámutatott, hogy az egy hektárra eső termés növekedése nehéz kérdéseket vet fel. A terméshozam [függ] a gépesítés mértékétől, az egy hektárra eső műtrágya mennyiségétől és a hozzáértő káderektől. Összehasonlította táborunk országainak a teljesítményét ebben a vonatkozásban, különösen a Szovjetunió és a Magyar Népköztársaság között. Ebből az összehasonlításból világosan kiderül, a Szovjetunió minden vonatkozásban fennálló felsőbbrendűsége. A sertés- és lótenyésztésben viszont a számbeli összehasonlításból a Magyar Népköztársaság kerül ki előnyösebben.

Rákosi elvtárs az Amerikai Egyesült Államok mezőgazdaságának helyzetéről is beszélt. Rámutatott, hogy ott a gépesítés színvonala magasabb, a hektáronként felhasznált műtrágya mennyisége bármelyik táborbeli országnál is magasabb, beleértve a Szovjetuniót, és hozzáértőbb kádereik vannak, mint nálunk. (A népi demokráciákban.) Azt állította, hogy ezeket a kérdéseket megbeszélte Hruscsov elvtárral is.

Beszélt a Magyar és a Román Népköztársaság öntözhető területeiről is. Azt állította, hogy a 9-10 millió hektár öntözhető területünket túl kicsinek ítéli országunk összterületéhez képest. A Magyar Népköztársaságban a 9 millió hektár területből 6,6 millió hektárt művelnek meg.

Rákosi elvtárs egy adott pillanatban elismerte, hogy a magyar párt gazdaságpolitikai hibái a Magyar Népköztársaságnak 5 milliárd forintjába kerültek. Azt is elmondta, hogy ezen hibák elemzése nagymértékben hozzájárult Berija leleplezéséhez.

Rákosi elvtárs a mezőgazdaság kollektivizálási útjának nehézségeiről beszélt. Egyes elvtársak megértették, hogy nem lehet lelassítani a kollektivizálás ütemét, ugyanakkor nem értik, hogy a munkásosztály és a parasztság érdekei eltérhetnek egymástól (ahogy ő mondta – „osztályharc”). A párt politikájának ezt figyelembe kell vennie. A mezőgazdaság vonatkozásában még néhány kisebb kérdést említett, mint az aszály, valamint az igaerő felhasználását a mezőgazdasági telepeken.

2.) Megkérdezte, hogy nálunk is vannak-e nehézségek az egyetemi ifjúsággal? A Magyar Népköztársaságban a következő jelenségről beszélt: valaha nagy tisztesség volt egyetemi hallgatónak lenni, és mindenki verekedett azért, hogy helyet kapjon az egyetemen. Most meg úgy tekintik, hogy az egyetemi hallgatók a kormánynak tesznek jót, ha beiratkoznak az egyetemre. Az egyetemi hallgatók részéről lustaság tapasztalható, amikor kijönnek az egyetemről, gyen-

gén felkészülve, sok pretencióval felfuvalkodottan, csak arra törekednek, hogy amint a termelésbe lépnek, eltávolítsák a régi szakértőket.

3.) A nemzetközi helyzet egyes vonatkozásait érintve Rákosi elvtárs foglalkozott Jugoszláviával, illetve Titóval. Szerinte Tito jelenlegi magatartását a népi Kína születése és sikerei határozzák meg, valamint az a tény, hogy az amerikaiak vereséget szenvedtek Koreában és Indonéziában. Ezenkívül az amerikaiak politikája Jugoszláviával szemben és Jugoszláviában. Ahogy Rákosi elvtárs kifejezte magát: „ha Tito tudta volna, hogy megszületik a népi Kína, nem szakított volna velünk”. Mindebből Rákosi elvtárs azt a következtetést vonta le, hogy a Titóhoz való közeledés lehetséges.

Megkérdeztem, hogyan magyarázza azt a tényt, hogy az „új orientációval” együtt Tito Görögországgal és Törökországgal katonai szövetséget kötött? Azt válaszolta, hogy ezzel Tito rászokni próbál – a paktumnak a titkos rendelkezését ismeri – mivel a szövetség csak akkor lép életbe, ha az Egyesült Nemzetek Szövetsége Biztonsági Tanácsa jóváhagyja ezt a katonai szerződést. Tito a szovjet vétóra számít. Ebben az esetben Titonak nem lenne kötelezettsége háború esetén.

Rákosi elvtárs – amikor közbevettem, hogy a szovjet külpolitika nagy sikereket ért el, s ezek a sikerek nemzetközi síkon hatnak –, azt mondta, „valóban, Sztálin halála óta, a szovjet elvtársak nagy sikereket értek el”. Célzott – számomra általános zavaros és pontatlan formában – „Sztálin politikájának” úgynevezett keménységére.

4.) Rákosi elvtárs ezután rátért a Magyar Népköztársaság országunkkal való viszonyára. Minden kertelés és udvariaskodás nélkül azt mondta, hogy a viszony normális, de hideg. Azelőtt (vagyis a Luca–Pauker–Georgescu-csoport elhajlásának leleplezése és szétzúzása előtt) a kapcsolatok szorosabbak, barátságosabbak és melegebbe voltak. Ahogy a dolgok ma állnak, az nem jó. A viszony megújítását kívánja, a kapcsolatok szorosabbra fonását, különösen gazdasági téren. A szovjet–román vegyesvállalatok feloszlását helyesnek tartja. Létre kellene hozni román–magyar vegyesvállalatokat. Azzal érvelt, hogy a külföldi propaganda ezeket nem tudná felhasználni szovjetellenes céljaira. Egy adott pillanatban Rákosi elvtárs panaszkodott a Szovjetunióval szembeni nagy tartozásairól. Arról kérdezett engem, hogy hasonló-e a helyzetünk, és hogy állunk az aranyunkkal? Kérdéseire nem kapott választ.

Ezután Rákosi elvtárs szorosabb együttműködés mellett tett hitet táborunkban, Románia, Magyarország és Csehszlovákia között. Azzal érvelt emellett: a) ezen országok gazdasági jellemzői kiegészítik egymást. B) az ellenséges propaganda nem beszélhetnek, többé ezen országok függéséről, „alárendeltségéről” a Szovjetunióval szemben. Hozzátette, nem lehetetlen, hogy a három ország (Magyar Népköztársaság, Román Népköztársaság, Csehszlovák Szocialista köztársaság) együttműködéséhez Tito is csatlakozzon. Ezzel az ötlettel kapcsolatban még megemlítette, hogy Magyarország szegény ország, míg Románia gazdag ország. Nekünk van fánk és olajunk, míg nekik ebből nincsen, pedig nagy szükség lenne rá.

Ezeket a gondolatokat fejtegetve Rákosi elvtárs többször megemlítette, hogy személyesen szeretne találkozni Gheorghiu-Dej elvtárral. Többször visszatért erre a kérésére. Említette a néhány évvel ezelőtti találkozóját Gheorghiu-Dej elvtárral.³³⁴ Arra kért, hogy továbbítsam Gheorghiu-Dej elvtárnak ezt a javaslatot és a kérését: „mondja meg az elvtársaknak, hogy találkozni szeretnék velük”, és hozzátette: „természetesen nem Anával és Lucával, hanem Gheorghiu-Dej elvtárral”.

---

³³⁴ Lásd a 22. sz. iratot.

5.) Ezután Erdély kérdéséről beszélt. Mindenekelőtt állította, „nem ismerjük az erdélyi magyarok helyzetét”, (vagyis a magyar pártvezetés és általában Magyarország). Túl kevés anyag áll ebben a vonatkozásban a rendelkezésükre. Nem értik, miért áll fenn ilyen helyzet? Ezért Magyarországon helyzetük nehéz ebből a szempontból. Nem tudják, hogyan nézzenek szembe a nehézségekkel, és a túl nagyszámú magyar állampolgárok ismételt kéréseivel, akiknek rokonaik vannak Erdélyben? A magyar reakció kihasználja ezt a helyzetet. Hangsúlyozta, hogy ennek ellenére ők nem engednek meg semmiféle agitációt ebben a kérdésben.

Rákosi elvtárs azt állította, hogy nagyon sokan szeretnék rokonaikat meglátogatni Romániában. A román hatóságok nem adnak nekik beutazási vízumot. Természetellenesnek tekinti, és károsnak ezt a helyzetet. Emiatt komoly nehézségeik lépnek fel. Elmesélte nekem, a hangulatot érzékeltetve ebben a vonatkozásban, hogy valaki azt a pletykát indította el, hogy ő a Román Népköztársaságba beutazási vízumot tud szeretni. Néhány napon belül 3 ezer magyar állampolgár jelentkezett nála. Rákosi elvtárs azt mondta, hogy (a Román Népköztársaságba történő beutazási lehetőségek vonatkozásában) jó lenne változtatásokat és könnyítéseket eszközölni. Azt mondta, hogy többszáz ezer magyar állampolgárnak (ha emlékezetem nem csal, 500 000) vannak rokoni a Román Népköztársaságban.

Ezután rátért az erdélyi kérdés kifejtésére. Rákosi elvtárs azt mondta, hogy ez a kérdés erősen gyötri őt.

1944 nyarán (augusztus 23. előtt) ebben a kérdésben Sztálin elvtársnál járt. Felvetette neki, hogy Erdély egy részét vissza kellene adni Magyarországnak. Rákosi elmondása szerint Sztálin elvtárs a következőket mondta neki: a kérdés megoldása a jelenlegi viszonyok között (1944 nyarán) azzal függ össze, hogy az egyik vagy a másik ország milyen erőfeszítésekre képes a szovjetellenes háborúból való kilépésre, és fegyvereik a németek ellen való fordításában. „Mi – mondta Sztálin elvtárs – tudunk a románok ilyen irányú ígéretes erőfeszítéseiről. (Barbu) Ştirbey Kairóban van. Melyek Magyarország perspektívái ebben a vonatkozásban?” „Rövid idővel ezután történt augusztus 23. – tette hozzá Rákosi elvtárs. – Akkor értettük meg, hogy számunkra Erdély elveszett. 1919-ben kétszer lázadtunk fel. Először rögtön ennek [*vagyis Erdély elvesztése – szerk. megj.*] megtörténte után, másodszor a háború alatt [*sic!*]. A magyar burzsoázia rettenetesen félt tőlünk, ami arra készítette, hogy a végsőkéig kitarson a szovjetellenes háborúban.

Rákosi elvtárs a továbbiakban elmondta, hogy a párizsi békekonferencia előtt megkísérelte az erdélyi kérdést „megoldani”, abban az értelemben, hogy egy részét Magyarországnak ítéljék. Beszélt Sztálin elvtárral. Rákosi elvtárs azt mondta nekem, hogy erre az is készítette, hogy „Erdélyben több a magyar, mint a román”. Azt válaszoltam neki, hogy valószínűleg Horthy revizionista statisztikái szerint. A valóságban Romániában több a román, mint a magyar. Azonkívül a lakosság – egyes korlátozott területű régiókon kívül – nagyon összekeveredett. Sztálin elvtárs, Rákosi elvtárs elmondása szerint, a következőket mondta: „ebbe a kérdésbe mi nem tudunk beavatkozni. Ez olyan dolog, ami a két országra tartozik. Ebben a kérdésben egymás között kell megegyezniük.”

Rákosi elvtárs beszámolt nekem arról is, hogy a békekonferencia előtt Londonban kipuhaltatta Attlee³³⁵ álláspontját is, akivel akkor találkozott. Ebben a vonatkozásban nem bocsátkozott részletekbe. Csupán annyit mondott, hogy megértette Attlee szavaiból, hogy az angolok-

---

³³⁵ Clement Attlee, Nagy-Britannia munkáspárti miniszterelnöke. Lásd Fülöp Mihály: *A befejezetlen béke. A Külügyminiszterek Tanácsa és a magyar békeszerződés, 1947.* Héttorony, Budapest, 1994, 129.

nak nagyon tetszene, ha Erdély vonatkozásában súrlódások és nézeteltérések lépnének fel a románok és a magyarok között.

A Sztálin elvtárs által mondottakat konkretizálva Rákosi elvtárs azt mondta, hogy ekkor lemondott arról, hogy a kérdést tovább feszegetse. „Megértettem – mondta Rákosi elvtárs –, hogy ilyen körülmények között, amikor még nem lehetett tudni véglegesen, és teljesen világosan, hogy milyen útra lép Magyarország és Románia, nem lehet felvetni a területi kérdéseket.” Hozzátette: „most azonban, amikor mindkét ország a szocializmus útjára lépett, úgy vélem, hogy a kérdés felvethető és megoldható, baráti szellemben.” Rákosi elvtárs lakosságcséréről, határkiigazításról beszélt.

Ezeket a dolgokat és érveket hallgatva, a következőt engedtem meg magamnak, hogy Rákosi elvtársnak megmondjam: ilyen kérdések felvetése a jelenlegi nemzetközi helyzetben, bármilyen formában, azonnali, és súlyos következményekkel járnának Románia és egyben Magyarország számára is. Az ellenség alig várja, hogy akár a legkisebb hajszálrepedést felfedezze a táborunkban. Ennek közös ellenségeink rettenetesen örülnének, és csak vizet hajtanánk a malomokra.³³⁶

Rákosi elvtárs azt mondta, hogy teljesen igazam van, így van, „egy kis résből rögtön hatalmas szakadékot varázsolnának”. Teljesen bizonyos, hogy semmi szín alatt, és semmilyen formában nem is gondol arra, hogy ezt a kérdést nyíltan felvesse. De testvérek (a két párt) között ezt a kérdést mégis meg lehetne beszélni, és megvizsgálni, hogy lehetséges-e megegyezésre jutni. Egy kicsit később Rákosi elvtárs az mondta: „miért van az, hogy egyes romániai magyarok románabbak a románnál?” Azután azt mondta: Moghioroşt miért írják „gh”-val, és nem „gy”-vel?

A magyarkérdés vonatkozásában beszélt nekem a csehszlovákiai magyarok helyzetéről. Említette a szlovákiai magyarok háború utáni, rendkívül nehéz és kritikus helyzetét, a csehszlovák elvtársak akkori, igazságtalan magatartását.³³⁷ Rákosi elvtárs azt mondta, hogy a helyzet odáig fajult, Magyarországnak rendkívül nehéz problémát okozva, hogy arra kényszerült,

---

³³⁶ Valter Roman megjegyzése: „ismerve a magyar elvtársak nézeteit (Rákosi és Révai elvtársakét) Erdély kérdésében, úgy értettem, hogy Rákosi elvtárs egyes területek átengedésére célzott. A háború alatt a KOMINTERN-ben dolgozva, többször beszélgettem a magyar elvtársakkal arról, hogyan lehetne megoldani Erdély kérdését? A România Liberă Rádió szerkesztőjeként ismertem Dimitrov elvtárs útmutatását Erdély kérdésében, ami [akkor] a következőkből állt: a) ha mi (vagyis Románia) lépünk ki először a háborúból, Erdélyt újból nekünk ítélik. B) adásainkban rámutattunk, hogy Románia ellensége nem keleten, hanem nyugaton található (vagyis a németek és a horthysták), a román csapatokat az erdélyi határokon kell összpontosítanunk, ahonnan bennünket a veszély fenyeget. Ezt azért tettük, hogy a szovjet-német frontról elvonjuk a csapatokat, és ilyen módon könnyítsünk a szovjet csapatok nehézségein. A magyar elvtársak (vagyis Rákosi és Révai elvtársak) úgy vélték, hogy Erdély kérdésében a megoldás a *status quo* megtartása lenne, vagyis a bécsi diktátum által meghatározott határok megtartása. Nagynak nem ugyanez volt a véleménye, legalábbis azokban a beszélgetésekben, amiket velem folytatott, nem ebben az értelemben nyilatkozott. Még arra is emlékszem, hogy akkor Sztálin elvtárs az 1945. márciusi válasza alapján Erdélyt Romániának ítélték. Révai elvtársal találkoztam a KOMINTERN-ben, azt mondta nekem: »ez még nem jelenti azt, hogy Erdélyt véglegesen Romániának adták«. Ezeket az előzményeket ismerve – Rákosi elvtárs szavaiból – megértettem, hogy egy bizonyos terület Román Népköztársaság részéről történő átengedésére gondolt.”

³³⁷ A felvidéki magyarság 1944 utáni sorsáról, a cseh és szlovák kommunista pártok magyarságpolitikájáról lásd Janics Kálmán: *A hontalanság éve. (A szlovákiai magyar kisebbség a második világháború után, 1945–1948.)* Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, Bern, 1980; Vadkerty Katalin: *A kitelepítéstől a reszlovakizációig. (Trilógia a csehszlovákiai magyarság 1945–1948 közötti történetéről.)* Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 2001; Kaplan, Karel: *Csehszlovákia igazi arca (1945–1948)*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 1993.

hogy Moszkvánál interveniáljon. Csak ezután állt le a magyarok tömeges kitelepítése Csehszlovákiából. Valamit általánosságban említett nekem a kárpátukrajnai magyarokról (szovjet terület) is. Mintha ott is lenne néhány magyar város.³³⁸

6.) A találkozó során Rákosi elvtárs érdeklődött Luca és Ana Pauker iránt is. Azt mondta, hogy nehogy azt higgyem, hogy a védelmükre kel, vagy ilyesmi. Egyszerűen tudni szeretné, mi van velük? Lucáról elmondta, hogy a háború alatt kellemetlensége, bonyodalma támadt vele. A szovjet katonai hatóságok nem akarták megengedni Lucának, hogy a fronton dolgozzon. Ő (Rákosi elvtárs) közbelépett érte. Rákosi elvtárs azt mondta, hogy Lucával nála, a hivatalában, Budapesten találkozott, és beszélgettek.

Ana Paukerről azt mondta, hogy jó barátja volt, ismerte Marcel Paukert. Tudja, hogy a háború alatt Ana sajnálta Marcel Paukert, és elégedetlen volt amiatt, ami vele történt.³³⁹

7.) Egy adott pillanatban megkérdezte tőlem, hogy vezetőink képmásaival, és különösen Gheorghiu-Dej elvtárs képmásával ugyanaz történt-e tavaly nyáron, mint náluk? Vagyis levették-e, mivel ők elkövették ezt a hibát.

8.) A Román Népköztársasággal való kapcsolatok szorosabbra fonásáról és Erdély kérdéséről, valamint Gheorghiu-Dej elvtárral való találkozása szükségességéről beszélve, Rákosi elvtárs azt mondta, hogy Vas elvtársat³⁴⁰ Romániába küldi, ezzel a megbízatással.

9.) Rákosi elvtárs panaszkodott az egészségére. Magas a vérnyomása, nem tud úgy dolgozni, mint azelőtt, az orvosok nagyon szigorú munkarendet írtak elő neki. Nemsokára elutazik Barbihába, hogy kipihenje magát. Beszélgetésünk végén megismételte óhaját, hogy Gheorghiu-Dej elvtárral szeretne találkozni, és személyesen adjam át neki ezt a kérést. Ezt megígértem neki, és mielőbbi gyógyulást kívántam neki.

A Kínai Népköztársaság kikiáltásának ötödik évfordulóján tartott fogadás alkalmával küldöttségünk (mind a heten) meghívót kaptunk, és valamennyien elmentünk erre. A fogadás végén a szalonokban sétálva Nagy Imre elvtárral, a minisztertanács elnökével találkoztam, akivel együtt dolgoztunk a KOMINTERN-ben, ugyanazon a folyosón, és gyakran találkoztunk akkor. Szó szót követett. Nagy elvtárs is érintette az erdélyi magyarok kérdését, de nem abban a formában, mint Rákosi elvtárs. Ismerve Nagy elvtárs múltbeli álláspontját Erdély kérdésében, s azért, hogy a vitát elkerüljem, csak a KOMINTERN-beli beszélgetéseinkre szorítkoztam. Hangsúlyozva, hogy ebben a vonatkozásban akkor kettőnk között nem volt semmilyen nézetkülönbség.

Valter Roman

---

³³⁸ Kárpátalján 1910-ben magyar többségű volt az összes város: Beregszász, Ungvár, Munkács, Nagyszőlős, Huszt.

³³⁹ Marcel Ana Pauker férje volt, a harmincas években a Szovjetunióba menekült, ám ott „trockizmus” vádjával 1937-ben kivégezték.

³⁴⁰ Vas Zoltánt Gh. Gheorghiu-Dej 1954. szeptember 18-án fogadta Iosif Chişinevschi KB-titkár és Simion Bughici külügyminiszter társaságában. A román pártfőtitkár a pártkongresszusuk előtt kezdeményezett egy találkozót Rákosi Mátyással és Nagy Imrével. Vas Zoltán közölte, hogy Nagy Imre mellett dolgozik. A magyar pártkongresszus rámutatott bizonyos hibákra (pl. a falvak kérdésében). Készségét nyilvánította, hogy gazdasági, mezőgazdasági és külkereskedelmi ügyekben szívesen átadják tapasztalataikat. A tárgyalás jegyzőkönyvét közli: *Minorităţii etnocolturale mărturii documentare: Maghiarii din România (1945–1955)* (Ed.: Andreescu, Andreea–Nastasă, Lucian–Varga Andrea) Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnocolturale, Cluj, 2002, 769–782.

Valter Roman kiegészítése a budapesti látogatásával kapcsolatban:

Budapesti tartózkodásom alkalmával megfigyeltem bizonyos dolgokat, amelyek furcsának, abnormálisnak tűntek. Például: a Katona József Színházban a *Fáklyaláng* című történelmi darabot játszották, amelynek témája az 1848-as forradalom utolsó pillanatai, ahol Kossuth játszotta a főszerepet. Egy adott pillanatban (az öt játszó színész) a minisztertanács ülésén beszélt a forradalom katonai helyzetéről, azt mondta: „elvesztettük Erdélyt”. Furcsának találtam, hogy ma ilyen mondatot adnak Kossuth (vagyis a színész) szájába. A darab, ami különben jó, eljátszható lett volna ilyen felkiáltás nélkül is.

A szünetben a színház halljában különböző budapesti színházak hirdetéseit láttam, beleértve a vidéki színházakét, Kecskemét, Debrecen, Cegléd stb. Ezek között a plakátok között (vagyis a vidéki színházak plakátai között) ott volt a marosvásárhelyi magyar színház plakátja, nevezetesen a marosvásárhelyi magyar együttes bukaresti látogatásáról (a Lipszani utcában), Maxim Gorkij *Kispolgárok* című előadásáról.

A budapesti színházi programot áttekintve azt láttam, hogy a Budapesten jelenleg játszott darabok nagy része nyugati klasszikus szerzőktől származnak, és nagyon kevés az orosz klaszszikus irodalomból és a szovjet irodalomból.

Valter Roman

1954. október 11.

Bukaresti Állami Levéltár, RKP KB, külkapcsolatok, IV/1945. csomó, 100–111. lapok, román nyelvű jegyzőkönyv. Közli: Minorităţi etnocolturale mărturii documentare: Maghiarii din România (1945–1955). (Ed.: Andreescu, Andreea–Nastasă, Lucian–Varga Andrea) Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnocolturală, Cluj, 2002, 799–804. (Fordította: Fülöp Mihály.)

76.

WASMER JÁNOSNAK, A KOLOZSVÁRI ÚTLEVÉLHIVATAL VEZETŐJÉNEK JELENTÉSE A LÁTOGATÁSI VÍZUMOK KIADÁSA ÜGYÉBEN

Kolozsvár, 1954. december 18.

41/1.-titk./954.

H. sz.: 01445/121/titk.-1954.III.

Előadó: Sztankovics köv. attaché

[...]³⁴¹ 1954 májusától a román hatóságok mindinkább adnak ki útleveleket, bár jelenleg még mindig nincs arányban a kérelmekkel – nagymértékben megnövelte hivatalunk forgalmát.

Erdély különböző részeiből posta útján és személyesen az érdeklődők száza keresik meg a hivatalt. Az 1953. évi forgalommal szemben a vízumkiadás terén is állandó emelkedés látható:

³⁴¹ Kihagytuk a vízumdíjakkal kapcsolatos részeket.

1953-ban látogatás- és végleges beutazásra kiadott engedélyek száma:	62
1954. december 8-ig, a rendelet kézhezvételéig ” ” ”:	149
1954. december 8-tól a mai napig csak látogatási célra:	177

és ezenkívül jelenleg igen sok végleges beutazási kérelem van folyamatban.

A beutazási engedélyeknek magyar részről való megkönnyítése itt azt a reményt keltik, hogy román részről is hasonló intézkedés fog történni. Ez igen szükséges volna, miután a román hatóságoknál több ezer útlevelekérelem van benyújtva. Az útlevelekérelemeket jelenleg is csak az általunk kiadott igazolással fogadják el, amelyben biztosítjuk a kérelmező részére a beutazási engedély megadását, ha útlevelet bemutatja.

Az utóbbi időben a román hatóságok nagyobb számban adnak ki végleges kiutazásra érvényes útlevelet. Miután a végleg távozó a beutazási vízumra való várakozás ideje alatt rendszerint likvidálják itteni ügyeiket, abban a reményben, hogy elköltöznek, a magyar hatóságok részéről a végleges beutazási engedélyek elbírálásánál gyorsabb döntésre lenne szükség, hogy kellő időben tudjunk értesítést küldeni az érdekelteknek.

Ezzel kapcsolatban megemlítjük, hogy előfordult néhány olyan eset is, hogy a látogatási célból kért útlevel helyett a kérelmező végleges útlevelet kapott. Ez leginkább idős, munkaképtelen kérelmezőnél fordult elő. Ebből is látható, hogy egyes tartományi milíciák valószínűleg saját hatáskörükben igyekeznek elősegíteni az idősebb embereknek Magyarországra való költözését, lakásuk megszerzése, vagy nyugdíj- és étel- és élelmiszer-kartellájuk megszüntetése céljából.

Bár munkánk nagymértékben megnövekedett, örömmel végezzük, mivel hosszú évek óta húzó-dó kéréseknek teszünk eleget.

Wasmer János
hiv. vez.

Magyar Országos Levéltár, a bukaresti követség adminisztratív iratai, XIX-J-33-b, 2. doboz, 1/bc tétel, 41/1.-titk/1954, tisztázata.